

CEI DOI IERARHI MOLDOVENI CU NUMELE „IOAN DE RÂȘCA”

Pr. Prof. Constantin C. COJOCARU

În anul 2008, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a hotărât și a proclamat canonizarea unui grup de noi sfinți români nemțeni, între care și Sfântul Ierarh Ioan de Râșca¹.

Prim temei și argument al acestei canonizări a fost faptul că Mitropolitul Dosoftei al Moldovei l-a pomenit pe acest Ioan, în vestita sa lucrare *Viața și petrecerea sfinților, între sfinții rodiți de Țara Moldovei*. Iată ce spune marele ierarh cărturar: „Apucat-am în zilele noastre (subl. n.) părinți nalți la bunătăți și podvig și plecați la smerenie adânc: părintele Chiriac de Bisericani, gol și ticăloșit în munte 60 de ani, și Chiriac de Tazlău, Epifanie de Voroneț, Partenie de Agapia, dară Ioan de Râșca, *arbiepiscopul cel sfânt și minună*” (subl. n.)². Pe baza acestei afirmații a Mitropolitului Dosoftei, unele persoane cu preocupări istorice, precum și unii aghiografi, fără să facă o analiză atentă și temeinică a textului marelui mitropolit, au ajuns la concluzia că cel despre care vorbește Dosoftei a fost Ioan, primul episcop al Episcopiei Hușilor (1598-1605), transferat apoi la

¹ Amănunte vezi în broșura *Noi sfinți români nemțeni. Argumente pentru canonizarea lor, Tropare, Condace și Sinaxare. Lucrare tipărită cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarbul Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Trinitas, 2008, pp. 35-45. Materialul a fost publicat, cu unele modificări, sub titlul: *Canonizarea sfinților nemțeni*, în revista „Teologie și Viață”, serie nouă, anul XVIII (LXXXIV), 2008, nr. 7-12, pp. 22-73. Pentru Sfântul Ierarh Ioan de Râșca, vezi pp. 48-58. Deși cele două materiale nu sunt semnate, ele au fost elaborate de Comisia liturgică a Arhiepiscopiei Iașilor. Vezi: *Sfinți ocrotitori ai Moldovei canonizați în perioada 1992-2009*. Carte tipărită cu binecuvântarea Înalt-preașfințitului Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei. Ediție îngrijită de P. Cuv. Arhim. Dr. Emilian Nica, Editura Doxologia, Iași, 2009, p. 103.

² Mitropolitul Dosoftei, *Viața și petrecerea sfinților*, vol. IV, Iași, 1686, fila 152.

Episcopia de Rădăuți (1605-1608). Această poziție a fost susținută până târziu, în a doua jumătate a secolului trecut.

În anul 1945, Părintele Profesor Liviu Stan a arătat că sub acest nume „Ioan de Râșca” se situează două persoane diferite, care au trăit la o diferență mare de timp una de alta. El spune: „Despre acest sfânt arhiepiscop Ioan am aflat două știri contradictorii, dacă nu cumva vorbește fiecare din ele de alt Ioan”³. Profesorul de Drept canonic, adunând material pentru lucrarea sa, *Sfinții români*⁴, a studiat cele scrise despre Episcopul Ioan de Huși. Dar a descoperit și un *Pateric*⁵ datat 1888, în care erau adunate și prelucrate materiale mai vechi. În acest manuscris, la filele 14 b și 15, a găsit următoarea informație: *Și tot în anii aceștia (cca 1668) și preasfințitul arhiepiscop Ioan au îndemnat pre lume a se minuna, prin strălucirile și sfințele sale nevoiște. Părinții cei trupești ai acestui sfânt bărbat să numia Georgie și Anastasia. El mai întâiu din tânără vârstă au îmbrățișat orânduiala monabicească în sfânta monastire Secul⁶. Și acolo petrecând viață sfântă și plăcută lui Dumnezeu, de acolo s-a rânduit la scaunul arhiepiscopiei Romanului, în anul 1674, unde iarăș întru neîncetate nevoiști și întru înalte bunătăți strălucind minunat! Și petrecând cu smerenie adâncă, s-au mutat la vecinica odihnă⁷.*

Aceasta este cea de a doua sursă, după cea a Mitropolitului Dosoftei, care îl declară sfânt pe arhiepiscopul Ioan de Râșca. Unii autori care au scris după 1945 și au cunoscut și au citat lucrarea

³ Pr. Dr. Liviu Stan, *Sfinții români*, Sibiu, 1945, p. 55.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Titlul complet este: *Pateric ce cuprinde întru sine cuvinte folositoare și vreo câteva istorisiri ale vieții unor sfinți carii s-au nevoit pe pământul Moldo-României*, manuscris de la 1888. Vezi: Pr. Dr. Liviu Stan, *op. cit.*, p. 37. Acest *Pateric*, probabil o copie a altuia, mai vechi, de la începutul secolului al XIX-lea, a fost cercetat de Liviu Stan la biblioteca schitului românesc Prodromul de la Sfântul Munte Athos. *Patericul*, care cuprinde vieți de cuvioși moldoveni, a fost inițiat de Mitropolitul Varlaam, pe când era călugăr la Mănăstirea Secu și a fost continuat, peste secole, de alți ostenitori, până după anul 1825. Un exemplar a fost dus de călugării moldoveni la schitul Prodromul din Muntele Athos, iar exemplarele de la Mănăstirea Secu s-au pierdut. Vezi: Arhim. Dionisie I. Udișteanu, *Popas la 300 de ani de la moartea Mitropolitului Varlaam Moțoc*, Editura Mușatinii, Suceava, 2006, pp. 20-21 și 78-79.

⁶ În text e scris *Râșca*, iar peste *Râșca, Secul*. Nota 1 Liviu Stan.

⁷ Pr. Dr. Liviu Stan. *op. cit.*, p. 55.

Părintelui Liviu Stan nu s-au sesizat, așa cum vom vedea, de discordanța cronologică și au făcut din cei doi Ioan (episcopul de Huși de la 1598 și arhiepiscopul de Roman de la 1674) unul singur.

Momentul care a clarificat dilema celor doi ierarhi cu numele „Ioan de Râșca” a fost anul 1994, anul în care Părintele Profesor Universitar Dr. Mircea Păcurariu a publicat prima ediție a lucrării sale *Sfinți daco-romani și români*⁸. Autorul, analizând critic textul Mitropolitului Dosoftei, constată că Ioan de Râșca este pomenit între părinții nați la bunătăți și podvig și plecați la smerenie adânc, despre care marele mitropolit spune că *i-am apucat în zilele noastre*. Așadar, Ioan de Râșca, arhiepiscopul cel sfânt și minunat și ceilalți părinți îmbunătățiți au fost contemporani cu Mitropolitul Dosoftei. Marele mitropolit și cărturar, care a trăit în cca. 1624-1693 și a păstorit în scaunul Moldovei în 1671-1686, nu avea cum să-l cunoască direct pe Ioan, primul episcop de Huși (1598-1605, apoi la Rădăuți, 1605-1608). În schimb, arhiepiscopul Ioan de Roman, despre care *Patericul* spune că avea metania la Râșca, a fost contemporanul și sufragantul Mitropolitului Dosoftei⁹. Așadar, Ioan de Râșca, „arhiepiscopul cel sfânt și minunat” amintit de Mitropolitul Dosoftei, este contemporanul său de la Episcopia Romanului și nicidecum Ioan, primul episcop al Episcopiei Hușilor.

Încurajat de această interpretare și constatare, am alcătuit studiul *Sfântul Ierarh Ioan de Râșca*¹⁰. Studiul a fost bine primit¹¹ și

⁸ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani și români*, Editura Trinitas, Iași, 1994.

⁹ *Ibidem*, pp. 79-80. Am făcut referire la anul 1994, deoarece acum Pr. Prof. Mircea Păcurariu vine cu această precizare. În lucrarea Prea Cucerniciei Sale, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, ediția a doua, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române (în continuare: EIBMBOR), București, 1992, p. 115, spune că episcopul Ioan de Roman (1674-1685) avea metania la Secu.

¹⁰ Pr. Constantin C. Cojocaru, *Sfântul Ierarh Ioan de Râșca*, în „Cronica Episcopiei Hușilor”, an III, 1997, pp. 333-348; în revista „Biserica Ortodoxă Română” (în continuare: BOR), an CXVI, 1998, nr. 1-6, pp. 182-196; în Anuar, III, 1994-1996 al Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, Cluj-Napoca, 1999, pp. 81-96 și în volumul: Idem, „Pași prin secole de Istorie bisericească”, Editura Golia, Iași, 2005, pp. 227-245.

¹¹ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, în *Sfinți daco-romani și români*, ediția a treia, Trinitas, Iași, 2007, p. 271, înscrie studiul la *Bibliografie*.

folosit în vederea canonizării acestui ierarh¹². În anul 2007, am fost solicitat de Arhiepiscopia Iașilor să întocmesc dosarul pentru canonizarea Sfântului Ierarh Ioan de Râșca. După priceperea mea, am alcătuit materialul documentar, Slujba, Sinaxarul și Acatistul acestui sfânt. Dar în materialul din broșura *Noi sfinți români nemțeni*, precum și în cel din *Canonizarea sfinților nemțeni*, din revista „Teologie și Viață”, deși a fost folosit și materialul meu, s-au amestecat din nou, în mod neîngăduit cercetării istorice, date din viața celor doi ierarhi cu numele de „Ioan de Râșca”, cu toate că ierarhul canonizat era numai unul, Sfântul Ierarh Ioan de Râșca, episcop de Roman (1674-1685). S-au citat, sub numele meu, și lucruri neadevărate, care nu-mi aparțin. E adevărat că Preacuviosul Părinte Arhimandrit Dr. Lector Emilian Nica (în prezent Prea Sfințitul Emilian Lovișteanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Râmnicului) a prezentat un material corect despre Sfântul Ierarh Ioan de Râșca, în lucrarea pe care a îngrijit-o: *Sfinți ocrotitori ai Moldovei*. Îi mulțumim respectuos. Dar materialul cu greșeli și imprecizii a apărut în revista „Teologie și Viață”, revistă de largă circulație în țară și peste hotare.

Am hotărât, rugând pe Bunul Dumnezeu să mă ajute, să realizez în studiul de față cuvenita separare a celor două persoane istorice cunoscute sub apelativul de „Ioan de Râșca”.

I. Episcopul Ioan de Huși (1598-1605) și de Rădăuți (1605-1608)

I.A. Încercarea de ridicare a Bisericii Moldovei la rangul de Patriarhie

Ne face plăcere să reamintim în acest an, 2010, când Biserica Ortodoxă Română sărbătorește 125 de ani de la proclamarea autocefaliei

¹² Iată răspunsul Cancelariei Sfântului Sinod, nr. 537 din 2 iunie 1998: „Prea Cucernicului Pr. Cojocaru C. Constantin. Parohia Lunca. Comuna Vânători, Județul Neamț. Prea Cucernice Părinte, Confirmăm, cu mulțumire, primirea documentarului privind unele date din viața Sfintei Teodora de la Sihla și cea a lui Ioan de la Râșca în perspectiva canonizării acestuia. Materialul a fost trimis Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Nestor al Olteniei, în calitatea Înalț Prea Sfinției Sale de președinte al Comisiei speciale pentru canonizarea sfinților români. Cu arhieresti binecuvântări, Episcop Teofan Sinaitul, Vicar Patriarhal. Vicar administrativ, Pr. Constantin Pârvu”.

(25 aprilie 1885), unul dintre momentele de afirmare a autocefaliei „de facto”¹³ a Bisericii noastre¹⁴.

Solicitarea de ridicare a Bisericii Moldovei la rangul de Patriarhie a fost adresată de Domnul Ieremia Movilă și de fratele său, Mitropolitul Gheorghe Movilă, Patriarhului de Alexandria Meletie Pigas¹⁵ (5 august 1590 – 13 septembrie 1601), în calitatea sa de locțiitor

¹³ Biserica Moldovei avea o lungă tradiție a autocefaliei, chiar dacă aceasta nu era pe deplin reglementată. Nestor Vornicescu-Severineanul, *Realități și posibilități ecleziastice la valabi în vremea lui Mihai Viteazul*. În BOR, an XCIII, 1975, nr. 5-6, p. 674; Liviu Pilat, *Ortodoxie, Catholicism și Contrareformă în Moldova la mijlocul secolului XVII*, în volumul „Etnie și Confesiune în Moldova medievală”, coordonator Ion Toderașcu, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2006, p. 146.

¹⁴ Referindu-ne numai la Biserica Moldovei, amintim și alte momente ale afirmării autocefaliei sale: 1375 – Moldovenii îl aleg și îl așază pe Iosif I Mușat mitropolit al Bisericii lor. Noile cercetări au dovedit că Mitropolitul Antonie de Halici, cel care l-a hirotonit pe Iosif, a păstorit între anii 1371-1375. Vezi: Liviu Pilat, *Între Roma și Bizanț. Societate și putere în Moldova (Secolele XIV-XVI)*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2008, pp. 258-259. Ținând seama de faptul că Petru I Mușat, Domnul Moldovei, ruda lui Iosif și cel care l-a trimis pe acesta la hirotonie la Halici, a domnit între anii 1375-1391, considerăm că anul hirotoniei Mitropolitului Iosif este 1375. E adevărat că Mitropolia Moldovei este atestată documentat într-un „Manual de cancelarie” bizantin, în anul 1386. Vezi: Arhim. Ciprian Zaharia, *Iosif I Mușat întâiul mare ierarh român*, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, 1987, pp. 29-31. Dar ea activa, cu mitropolitul său Iosif, hirotonit de Mitropolitul Antonie de Halici, așa cum recunoaște și Patriarhia de Constantinopol. Vezi: *Fontes historiae daco-romanae. Izvoarele Istoriei României. IV. Scriitori și acte bizantine. Secolele IV-XV*, Editura Academiei Române (în continuare: EAR), București, 1982, pp. 274-275; 1401 – recunoașterea Mitropolitului Iosif I Mușat de către Patriarhia ecumenică; 1415 – aducerea la Suceava a moaștelor Sfântului Mare Mucenic Ioan cel Nou și proclamarea lui ca ocrotitor al Moldovei; 1453 – Moldovenii îl aleg și îl așază pe Teoctist I mitropolit al Bisericii lor.

¹⁵ Meletie Pigas (1537-1601) a fost cel mai cunoscut teolog grec din a doua jumătate a secolului al XVI-lea. A scris, între altele, lucrarea *Despre adevărata Biserică și adevărul ei cap*. Interesat în lupta împotriva unirii cu Roma a ortodocșilor ruteni, ucraineni și bieloruși (Brest-Litovsk, octombrie, 1596), l-a trimis în Polonia pe elevul său, Chiril Lucaris, între 1594-1600, să-i sprijine și să-i încurajeze pe ortodocși. Vezi: Prof. Teodor M. Popescu, Pr. Prof. Teodor Bodogae, Prof. George Gh. Stănescu, *Istoria bisericească universală. Manual pentru uzul studenților Institutelor teologice*, vol. II, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1956, pp. 310-311, 317-318; Pr. Eugen Drăgoi, *Istoria Creștinismului în date*, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2004, p. 233.

de patriarh ecumenic între anii 1597-1598¹⁶. Domnul Moldovei promisese să construiască sediul patriarhal la Constantinopol¹⁷. Cunoscând râvna patriarhului de susținere a ortodocșilor ruteni, ucraineni și bieloruși, Ieremia Movilă adresase acestuia mai multe invitații de a veni în Moldova, ca apoi să treacă în Polonia, frământată de efectele Unirii de la Brest, Domnul Moldovei promițând că îi pune la dispoziție chiar și o gardă¹⁸.

Frații Movilă, Domnul Ieremia și Mitropolitul Gheorghe, îi cereau loțiitorului de patriarh ecumenic, de care, cum am văzut, erau apropiați, ridicarea Bisericii Moldovei la rangul de Patriarhie și trimiterea însemnelor pentru ierarhul moldovean, care să dovedească noua demnitate la care a fost înălțat¹⁹. Ne lămuresc în această

¹⁶ Patriarhul de Alexandria Meletie I Pigas a condus ca loțiitor de patriarh ecumenic Patriarhia de Constantinopol în 27 martie / 2 aprilie 1597 – martie / aprilie 1598. El nu a primit să fie patriarh ecumenic, ci numai loțiitor al acestuia, pentru a nu se crea „dublu episcopat”, ceea ce era anticanonic. Vezi: Pr. Nicolae I. Șerbănescu, *Patriarhul Meletie Pigas și legăturile lui cu Țările Române, II*, BOR, an LXIV, 1946, nr. 7-9, p. 372; Pr. Prof. Ioan Rămureanu, Pr. Prof. Milan Șesan, Pr. Prof. Teodor Bodogae, *Istoria bisericească universală pentru Institutele teologice, vol. II (1054-1982)*, IBMBOR, București, 1993, pp. 594 și 596.

¹⁷ Liviu Pilat, *Între Roma și Constantinopol. Biserica și Puterea în vremea lui Ieremia Movilă*, în *Movileștii. Istorie și spiritualitate românească*, vol. II: „Ieremia Movilă. Domnul. Familia. Epoca”, Editura Mușatinii, Suceava, 2006, pp. 173-174.

¹⁸ Toate acestea le aflăm din prima dintr-un șir de scrisori prin care patriarhul răspunde moldovenilor. Scrisoarea este datată 14 iunie 1597 și este adresată „Lui Ieremia, prea cucernicul și prea strălucitul domn al Moldovei”. Patriarhul îi mulțumește și îl felicită că este *înflăcărat apărător al evlaviei și Ortodoxiei*, dar își motivează imposibilitatea de a face această vizită și călătorie astfel: *Iar noi suntem împiedicați în Constantinopol nu numai de rugile și lacrimile Bisericii întregi, ci chiar și de poruncile împărătești ... Din această pricină, nu putem veni la Măria Ta spre a vă binecuvânta pe voi toți, precum cereți, și spre a merge de acolo la locul unde se întefeste lupta, unde s-a concentrat puterea potrivnică Ortodoxiei și unde sprijinitorii credinței sunt prea puțini și slabi*. Liviu Pilat, *Între Roma și Constantinopol. Biserica și Puterea în vremea lui Ieremia Movilă*, pp. 167-168. Autorul citează textele scrisorilor din: *Scrisori și documente grecești privitoare la Istoria Românilor, din anii 1582-1837, culese și publicate în volumul XIII din Documentele Hurmuzaki de A. Papadopoulos-Kerameus*, trad. G. Murnu și C. Litzica, București, 1914, pp. 317-322. Aici, p. 317. Din text vedem apropierea și buna colaborare dintre loțiitorul de patriarh ecumenic și sultanul Mehmed III (1595-1603).

¹⁹ Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a Românilor*, ediția a II-a, vol. I, București, 1928, p. 239; Pr. Prof. Gheorghe I. Moisescu, Pr. Prof. Ștefan Lupșa, Pr. Prof. Alexandru Filipașcu, *Istoria Bisericii Române. Manual pentru Institutele teologice*, vol. I (1632), București, 1957, p. 352.

privință scrisorile Patriarhului Meletie Pigas către Mitropolitul Gheorghe Movilă. În scrisoarea din 7 septembrie 1597, el spune: „Trimitem de asemenea și mantia pe care o ceri. Tu, primind-o, cinstește darul cu urare și binecuvântare și păstrează neatinsă comoara credinței ortodoxe. Căci poți, cu ajutorul lui Dumnezeu și cu sprijinul prea cucernicului tău frate, domnul Moldovei, să păstrezi poporul lui Dumnezeu în sfințenie și dreptate și să-l ții în dreapta credință”²⁰.

Următoarea scrisoare, din 3 noiembrie 1598, ne aduce lămurirea deplină a stadiului la care a rămas solicitarea Moldovenilor. Însemnele demnității au fost trimise, dar gramata de recunoaștere oficială a noii demnități a Bisericii Moldovei nu se putea emite. Iată ce spune scrisoarea:

„Iar noi mulțumirea o primim și ne vom sili, ostenindu-ne cât se poate de mult pentru dragostea voastră *după cererea prea măritului domn și fiu al nostru* (subl. n. – este vorba de Ieremia Movilă). Chestia are nevoie de chibzuire, ca să găsim chipul cum am putea, după canoanele sinodale, să ridicăm Mitropolia la rangul de Arhiepiscopie²¹; mantia împodobită cu patru poluri e prescrisă în lume numai pentru patriarhii tronurilor apostolice; iar ceilalți arhieri poartă mantii însemnate cu două poluri. Dar tronul vostru, ca fiind ridicat acum la rang de Arhiepiscopie, are de la noi pentru această demnitate aceste însemne, adică mantia patriarhală și cârja patriarhală. Căci, fiindcă prea cucernicul (Ieremia Movilă, n.n.) se luptă din tot sufletul pentru apărarea Ortodoxiei, *e vrednic și de domnia lumescă, pe care fie ca Domnul s-o păstreze neconținut prin fiii fiilor lui pe veci*²² (subl. n.) și demnitatea politică va fi însoțită deci de mărirea bisericească²³.

²⁰ Liviu Pilat, *Între Roma și Constantinopol. Biserica și Puterea...*, pp. 168-169.

²¹ În Bisericile ortodoxe grecești, Arhiepiscopia este superioară Mitropoliei. Patriarhia ecumenică a numit arhiepiscopii și patriarhiile istorice naționale de Ohrida, Târnovo, Peci, vrând prin aceasta să arate că ele nu sunt egale cu patriarhia ecumenică și că depind de aceasta.

²² Liviu Pilat, *Între Roma și Constantinopol. Biserica și Puterea...*, p. 173, observă: „După cum știm, în 1598, în contextul reînnoirii tratatului cu Polonia, Poarta a acceptat să-i recunoască lui Ieremia Movilă domnia ereditară; or, ideea eredității dinastice este foarte limpede exprimată în scrisoarea patriarhală”. Dovadă că la această hotărâre sultanul și patriarhul s-au consultat și au colaborat, ca de obicei, ca Moldova să rămână și politic și bisericește legată de Imperiul otoman și, pe cât posibil, despărțită de Polonia și de Roma. Or, cei doi frați Movilă, mitropolitul și domnul, cochetau cu Polonia și cu Papalitatea, tocmai pentru a nu fi cu totul subordonați Porții și Patriarhiei ecumenice.

²³ Liviu Pilat, *Între Roma și Constantinopol. Biserica și Puterea...*, p. 172.

Așadar, gramata de recunoaștere nu a fost elaborată. Meletie Pigas se întorsese în tronul său de la Alexandria Egiptului și îi scria Domnului Ieremia Movilă, la 7 noiembrie 1598, arătând greutățile de care se lovește pentru convocarea unui sinod al patriarhilor apostolici, în vederea elaborării acestui document:

Cât de Arbiepiscopie [...] mantia patriarhală cu patru tipărituri și patru râuri, căci mantiile celorlalți arbierei au două tipărituri, de aceea am trimis-o spre a fi dovadă și semn de mai mare cinste, pe care o cere Măria Ta pentru mitropolie. Aceasta (recunoașterea oficială, n.n.) o vom aduce la îndeplinire cu ajutorul lui Dumnezeu pentru evlavie și râvna ta cea sfântă; dar e de trebuință să se convoace un sinod și asupra acestui lucru vom chibzui, cum să chemăm pe ceilalți înalt prea sfinți patriarhi. Lucrul cere însă și multă osteneală și vreme îndelungată și nu puțină cheltuială, pentru ca toți să se adune în Egipt, sub cuvânt că au alte treburi din pricina temerii de afară...²⁴.

Așadar, în acești ani de sfârșit de secol XVI, Mitropolia Moldovei a fost foarte aproape de transformarea în Patriarhie, fiind recunoscută ca Arhiepiscope independentă, cu dreptul arhiepiscopului de a purta însemnele demnității patriarhale: cârja și mantia cu patru râuri²⁵. Mitropoliții Moldovei n-au mai așteptat alte recunoașteri oficiale sinodale de la Constantinopol sau de la Alexandria. Mitropolitul Gheorghe Movilă a adăugat în titulatura scaunului său și titlul de arhiepiscop²⁶ și s-a considerat autocefal. Așa au făcut și urmașii săi²⁷. Deși Patriarhul Meletie Pigas îl îndemna pe Mitropolitul

²⁴ *Ibidem*, p. 174.

²⁵ Nestor Vornicescu-Severineanul, *studiu cit.*, p. 674; Liviu Pilat, *Ortodoxie, Catolicism și Contrareformă...*, p. 146.

²⁶ Dacă până în 1597 documentele de cancelarie ale Moldovei îl pomenesc pe Gheorghe Movilă „Mitropolit de Suceava”, un document din 3 martie 1597 îl numește „arhimetropolit”, *Documente privind Istoria României* (în continuare: DIR), veac XVI, A. Moldova, vol. IV (1591-1600), EAR, București, 1952, nr. 211, pp. 157-159). Începând cu primăvara anului 1598 documentele încep să-l numească „arhiepiscolul Sucevei” (*Ibidem*, nr. 266 din 20 aprilie 1598, pp. 213-214; nr. 268, din 22 aprilie 1598, pp. 215-216). Mai târziu, în primii ani ai secolului următor, găsim în documente: „Gheorghe Movilă, arhiepiscol și mitropolit Sucevei” (*Ibidem*, veac XVII, A. Moldova, vol. I (1601-1605), EAR, 1952, nr. 42, 1602-1604, pp. 28-29; nr. 120, din 5 aprilie 1603, pp. 80-82).

²⁷ Mitropolitul Teodosie Barbovschi (1605-1608), urmașul Mitropolitului Gheorghe Movilă, este pomenit în documente cu titlul „arhiepiscol și mitropolit de

Gheorghe Movilă să se păzească de *novismele Romei, căci ele tulbură apele cele curate ale credinței celei ortodoxe*²⁸, acesta afirma, după cum mărturisea Bernardino Quirini (episcop catolic de Argeș, delegat să-i conducă și pe catolicii din Moldova)²⁹, că el „nu recunoaște ca superior pe patriarhul Constantinopolului și nici pe alt patriarh din Orient” (*non conosce per superiore il Patriarca di Costantinopoli, nè altro Patriarca d'Oriente*)³⁰.

I.B. Înființarea Episcopiei Hușilor

În tratativele de ridicare a Bisericii Moldovei la rangul de Patriarhie (Arhiepiscopie) s-a considerat că este necesar să se mai înființeze în Moldova o episcopie, pentru ca arhiepiscopul să aibă trei sufragani³¹ și astfel sinodul ierarhilor moldoveni să fie mai mare.

Suceava”. *Ibidem*, nr. 330, din 1 iunie 1605, pp. 245-247; veac XVII, A. Moldova, vol. II (1606-1610), EAR, București, 1953, nr. 45 din 12 mai 1606, pp. 40-43; nr. 48 din 25 mai 1606, pp. 44-46; nr. 119 din 25 aprilie 1607, pp. 98-101; veac XVII, A. Moldova, vol. III (1611-1615), EAR, București, 1954, nr. 104 din 15 februarie 1612 (după moartea mitropolitului), p. 64.

Mitropolitul următor, Anastasie Crimca (1608-1617; 1619-1629), a purtat și el titlul de „arhiepiscop și mitropolit de Suceava”. Exemplificăm doar cu câteva documente, în care-l găsim pomenit cu acest titlu: DIR, veac XVII, A. vol. II, nr. 450, din 21 decembrie 1610, pp. 336-339; DIR, veac XVII, A. vol. III, nr. 108 din 8 martie 1612, pp. 66-67; nr. 27, din 18 aprilie 1612, pp. 77-78; nr. 203 din 30 martie 1613, pp. 129-131; nr. 275 din 18 octombrie 1614, pp. 178-181 și multe altele. Încheind exemplificarea, amintim numai că titlul de *arhiepiscop al Moldovei* a fost purtat și de Mitropolitul Varlaam, el adăugându-l și pe cel de *exarb*. Vezi: Augustin Z.N. Pop, *Viața Mitropolitului Varlaam al Moldovei*, în revista „Mitropolia Moldovei și Sucevei” (în continuare: MMS), an XXXIII, 1957, nr. 10-12, p. 768.

²⁸ Drd. Ioan V. Dură, *Figuri de ierarhi moldoveni: Mitropolitul Gheorghe Movilă*, în BOR, an LXXXIX, 1971, nr. 1-2, p. 201. Studiul a fost republicat în: „Movi-leștii. Istorie și spiritualitate românească”, vol. I. „Casa noastră movilească”, Editura Mușatinii, Suceava, 2006, pp. 121-142. Pentru problema în discuție, vezi p. 139.

²⁹ Declarația lui Bernardino Quirini a fost făcută în 1599, când se afla la Roma. El a reușit la Roma să creeze impresia că în Moldova există o atmosferă potrivită unirii religioase dintre ortodocși și catolici. Nicolae Iorga, *op. cit.*, vol. I, pp. 200-201; Liviu Pilat, *Între Roma și Constantinopol. Biserica și Puterea...*, p. 175.

³⁰ Nicolae Iorga, *op. cit.*, vol. I, pp. 200-201; Drd. Ioan V. Dură, *studiul citat*, p. 202; *Călători străini despre Țările Române*, vol. IV, îngrijit de Maria Holban (redactor responsabil), M.M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, Editura Științifică, București, 1972, p. 371; Liviu Pilat, *Ortodoxie, Catholicism și Contrareforma...*, p. 146.

³¹ Nicolae Iorga, *op. cit.*, vol. I, p. 239.

Așa a luat ființă Episcopia Hușilor. Nu știm dacă ideea înființării noii episcopii a fost a moldovenilor sau a patriarhului Meletie Pigas. În scrisoarea din 7 noiembrie 1598, adresată Domnului Ieremia Movilă, patriarhul alexandrin³² spune: „...mă bucur că s-a mai birototnit și alt episcop, precum doream...”³³. Așadar, înființarea Episcopiei Hușilor s-a făcut cu acordul locțiitorului de patriarh ecumenic, Meletie Pigas. Nicolae Iorga spune că, prin plecarea lui Meletie de la Constantinopol înapoi la Alexandria, nu s-a mai emis tomosul patriarhal pentru Episcopia Hușilor³⁴. Tomosul putea fi cerut patriarhului ecumenic în funcție, Matei II. Dar moldovenii nu au întreținut legături speciale cu acest patriarh, așa cum întreținuseră cu Meletie. Și nici nu aveau nevoie de acest tomos. Ei se considerau autocefali. De aceea Arhiepiscopul și Mitropolitul Gheorghe Movilă, împreună cu sufraganii săi, episcopul Agafton al Romanului (în a doua păstorie, 1595-1600) și unul dintre episcopii de Rădăuți, Amfilohie (1595-1598, după 6 mai) sau Teodosie Barbovschi (în prima păstorie, înainte de 15 decembrie 1598 – mai 1600), a procedat, împreună cu Domnul Ieremia Movilă, la alegerea noului ierarh, apoi la hirotonia și întronizarea lui.

I.B.1. Data înființării Episcopiei Hușilor

Mult timp s-a vorbit în această privință cu o mare aproximație. Episcopul Melchisedec, bazându-se pe un act emis de Ieremia Movilă cu vâleatul 7100 (5508 = 1592) consideră anul 1592 drept an al întemeierii Episcopiei³⁵. Dar în acel an în Moldova domnea Aron Vodă. S-a dovedit că din vâleatul documentului respectiv lipsesc cifrele de zeci și unități³⁶. Nicolae Iorga nu rezolvă problema datei

³² Meletie Pigas se retrăsese din funcția de locțiitor de patriarh ecumenic în martie sau aprilie 1598. Pe tronul ecumenic era, din aprilie 1598, patriarhul Matei II, în a doua a sa păstorie. Vezi: Pr. Prof. Ioan Rămureanu și coord., *op. cit.*, vol. II, p. 594.

³³ Pr. Prof. Gheorghe I. Moisescu și coord., *op. cit.*, vol. I, p. 352; Liviu Pilat, *Între Roma și Bizanț...*, p. 365, nota 481; Idem, *Între Roma și Constantinopol. Biserica și Puterea...*, p. 174.

³⁴ Nicolae Iorga, *op. cit.*, vol. I, p. 239.

³⁵ Melchisedec, *Cronica Hușilor și a Episcopiei cu asemenea numire*, București, 1869, pp. 90-96.

³⁶ Nicolae Iorga, *op. cit.*, vol. I, p. 238. Pr. Prof. Gheorghe I. Moisescu și coord., *op. cit.*, vol. I, p. 352.

înființării episcopiei, ci merge pe aproximația 1597-1599³⁷. Ioan Lupaș preia și duce mai departe aceeași aproximație³⁸. Urmărind actele cancelariei moldovenești, autorii sintezei din 1957 observă că Episcopia Hușilor exista înainte de 15 decembrie 1598, când primul ei episcop este pomenit în documente³⁹.

Părintele Profesor Mircea Păcurariu fixează, pe bună dreptate, înființarea Episcopiei Hușilor în anul 1598, cercetând documentele de cancelarie⁴⁰. Între 6 mai și 15 decembrie ierarhii țării nu sunt pomeniți în documente. În documentul din 6 mai 1598 sunt pomeniți trei ierarhi: Gheorghe Movilă, mitropolitul Sucevei, Agathon, episcopul Romanului, și Amfilohie, episcopul Rădăuților⁴¹. În documentul din 15 decembrie 1598 găsim pomeniți patru ierarhi, astfel: ... *chir Gheorghe Moghila mitropolit de Suceava și a toată Moldovlabia și chir Agathon episcop de Roman și chir Teodosie episcop de Rădăuți și Ioan episcop de Huși*⁴². Așadar, între aceste date s-a înființat Episcopia Hușilor. Și tot în această perioadă s-a făcut și schimbul de episcopi la Rădăuți între Amfilohie și Teodosie Barbovschi. Dar scrisoarea din 7 noiembrie 1598 a lui Meletie Pigas către Domnul Ieremia Movilă, în care patriarhul arată că a aflat că a fost hirotonit încă un ierarh, circumscrie și mai mult perioada înființării Episcopiei Hușilor. Astfel, putem vorbi documentar de perioada cuprinsă între 6 mai și 7 noiembrie 1598. Dar dacă se scade timpul în care patriarhul egiptean (el se afla în Alexandria din luna aprilie) a primit vestea din Moldova, plasăm evenimentul în plină vară a anului 1598. Și, dacă ne amintim că noii episcopi i-a fost rânduită drept catedrală biserica ce avea hramul Sfinții Apostoli Petru și Pavel, ctitoria din Huși a Binecredinciosului Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt din anul 1495⁴³, ne putem duce cu gândul la faptul că la hramul catedralei, 29 iunie 1598, a fost înființată Episcopia și a fost hirotonit și instalat primul ei episcop.

³⁷ Nicolae Iorga, *op. cit.*, p. 239.

³⁸ Dr. Ioan Lupaș, *Istoria bisericească a românilor ardeleni*, Sibiu, 1918, p. 19.

³⁹ Pr. Prof. Gheorghe I. Moisescu și coord., *op. cit.*, vol. I, p. 352.

⁴⁰ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, ediția a doua, p. 120.

⁴¹ DIR, veac XVI, A. vol. IV, nr. 274, pp. 223-225.

⁴² *Ibidem*, nr. 295, pp. 240-241.

⁴³ Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, 1974, p. 383.

Episcopul de Huși este de acum înainte mereu pomenit în documente alături de ceilalți ierarhi ai Moldovei.

B.2. Alte motive pentru înființarea Episcopiei de Huși

În afară de problema ridicării în rang a Bisericii din Moldova, pentru înființarea Episcopiei de Huși mai era și un motiv de ordin administrativ. Astfel, se știe că în urma răzvrătirii lui Aron Vodă, în martie 1595, o parte dintre ținuturile cuprinse în raialele turcești⁴⁴ a fost alipită Moldovei și ca atare trecută sub oblăduirea ei bisericească. Astfel, s-a înființat o nouă episcopie moldovenească⁴⁵.

Pentru reședință a fost ales târgul Huși, deoarece aici exista frumoasa ctitorie a lui Ștefan cel Mare și Sfânt, închinată Sfinților Apostoli, și o curte domnească mai veche, construită de același sfânt voievod, pe locul căreia s-a instalat Episcopia. Tot aici se aflau și moșii ale Domniei, ce puteau fi dăruite Episcopiei⁴⁶. Dovadă că Domnul Ieremia Movilă miluiește nou înființata Episcopie cu sate și moșii din ținuturile Fălciu și Lăpușna⁴⁷. Deși pornea ca cea *mai săracă între colegele sale*⁴⁸, ea a fost miluită, pe parcursul timpului, de domnii Moldovei. Exemplificăm prin aceea că, pe 16 iunie 1613, Domnul Ștefan Tomșa al II-lea (1611-1615) dăruia Episcopiei de Huși grâu, vin, miere și bani⁴⁹.

Jurisdicția Episcopiei Hușilor se întindea asupra ținuturilor: Fălciu (în dreapta Prutului, până la Dunăre), iar în stânga Prutului: Codrul

⁴⁴ Cetatea Chilia a fost cucerită de turci în 14 iulie 1484, iar Cetatea Albă în 5 august, același an. Bugeacul și Tighina au fost anexate de Imperiul Otoman în septembrie 1538. *Istoria României în date*, Editura Enciclopedică Română, București, 1971, pp. 107 și 119-120; Constantin Burac, *Ținuturile Țării Moldovei până la mijlocul secolului al XVIII-lea*, Editura Academica, București, 2002, pp. 209, 214, 219-220.

⁴⁵ Melchisedec, *Cronica Hușilor*, p. 91; Nicolae Iorga, *op. cit.*, vol. I, pp. 239-240; Dr. Ioan Lupaș, *op. cit.*, p. 19; Pr. Prof. Gheorghe I. Moisescu și coord., *op. cit.*, vol. I, p. 352.

⁴⁶ Nicolae Iorga, *op. cit.*, vol. I, pp. 239-240; Pr. Prof. Gheorghe I. Moisescu și coord., *op. cit.*, vol. I, p. 352; Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, pp. 381-382; Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 2, p. 120.

⁴⁷ DIR, veac XVII, A. vol. I, nr. 42, pp. 28-29. (Documentul are vâleatul incomplet (7100) și este datat 1602-1604 după divan și Mitropolitul Gheorghe Movilă); Melchisedec, *Cronica Hușilor*, p. 101.

⁴⁸ Melchisedec, *Cronica Hușilor*, p. 100.

⁴⁹ DIR, veac XVII, A. vol. III, nr. 222, p. 141.

Tigheciului (până către hotarul Bugeacului, stăpânit de turci), Cahul, Lăpușna, Orhei și Soroca. Noua episcopie ocupa ultimul loc între cele patru eparhii moldovene, după Suceava, Roman și Rădăuți⁵⁰.

I.C. Primul episcop de Huși, Ioan

I.C.1. Dovezi documentare

Episcopul Melchisedec, cel care s-a ocupat în mod special de această Episcopie, scrie în „Cronica Hușilor”: „Cel dintâi episcop de Huși este Ioan I, precum se vede atât din diptica sau sinodicul Episcopiei, cât și din hrisovul de înzestrare a acestei Episcopii, dat în anul 7100 (1592)⁵¹, în care se pomenește acest episcop între ierarhii țării, anume: Mitropolitul Gheorghe Movilă, Agaton episcopul de Roman, Teodosie episcopul de Rădăuți și „kyr Ioan episcop de Huși”. Nu știm despre episcopatul lui mai multe amănunte decât acele cuprinse în citatul hrisov al lui Ieremia Movilă⁵², că sub el Episcopia era din nou făcută și pentru întâia dată înzestrată cu șase moșii, parte în ținutul Fălciului, parte într-al Lăpușnei. Ioan de Huși a trecut apoi la Episcopia de Rădăuți, unde-l găsim în anul 1607⁵³.

E adevărat că, după editarea în secolul trecut a documentelor, azi putem vorbi cu mai mare precizie despre Episcopul Ioan de Huși. Trebuie să spunem, din capul locului, că în fruntea noii episcopii frații Movilă, Domnul și Mitropolitul, au pus un om de al lor, de încredere, o persoană bine cunoscută lor și din punct de vedere duhovnicesc.

Am arătat mai sus că primul document care-l atestă pe Episcopul Ioan este cel din 15 decembrie 1598, dar că el este pomenit, fără a i se da numele, și în scrisoarea din 7 noiembrie 1598 a Patriarhului de Alexandria Meletie Pigas.

⁵⁰ Melchisedec, *Cronica Hușilor*, pp. 96-97, 100; Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 2, pp. 113, 120.

⁵¹ Am arătat mai sus că documentul cu pricina, cu vâleatul incomplet (lipsesc zecimile și unitățile) este datat de specialiști: 1602-1604. Vezi: DIR, veac XVII, A. vol. I, nr. 42, pp. 28-29.

⁵² Reamintim că în 1592 Ieremia Movilă încă nu domnea și nici nu se afla în țară. Vezi: Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova. Sec. XIV-XVII*, Editura Enciclopedică Română, București, 1971, pp. 318-319.

⁵³ Melchisedec, *Cronica Hușilor*, p. 101.

În luna mai 1600, Mihai Viteazul intră în Moldova, iar Ieremia Movilă, cu mulți boieri și cu cei patru ierarhi ai țării, fug în Polonia⁵⁴. Din 2 iunie 1600 avem actul de caterisire a ierarhilor moldoveni care-și părăsiseră eparhiile⁵⁵. Sunt pomeniți cei patru ierarhi fugari, ultimul fiind Ioan al Hușilor. În document se spune că Mihai Viteazul i-a invitat, prin protopopul Teodor, să se întoarcă. S-a procedat la înlocuirea ierarhilor fugiți. Se pare că, în urma poftirii făcute, Episcopul Ioan de Huși s-a întors în scaun, așa că el nu a mai fost înlocuit⁵⁶. Un alt act înscris în *Condica sfântă a Mitropoliei Sucevei*, act din 26 iulie 1600⁵⁷ întărește acest fapt. Se vorbește despre o „carte de despărțenie” dată de „prea iubitorul de Dumnezeu, episcop al Hușilor chir Ioan”. Formula e repetată de patru ori în document. Nu se precizează că Ioan s-a întors în scaun sau doar promisese că se întoarce. Dar documentul ni-l prezintă agreat și titular la Huși. Tot în această calitate l-am întâlnit și în documentul datat 1602-1604, când noii Episcopi i se făceau donații de moșii și sate în ținuturile Fălciu și Lăpușna, și într-un document din 5 aprilie 1603⁵⁸.

Două documente din luna aprilie 1605, ambele referitoare la Mănăstirea Secu, ne arată trecerea Episcopului Ioan la Episcopia de Rădăuți. Documentul din 15 aprilie⁵⁹ pomenește pe „chir Ioan episcop de Rădăuți și chir Io...episcop de Huși”, iar documentul din

⁵⁴ Nicolae Iorga, *op. cit.*, vol. I, p. 238.

⁵⁵ DIR, veac XVI, A, vol. IV, nr. 355, pp. 291-292. Actul, înscris în *Condica sfântă a Mitropoliei Sucevei*, a fost semnat de soborul de ierarhi adunat de Mihai Viteazul, și anume: „Nectarie, din mila lui Dumnezeu, arhiepiscop al Întâiei Iustiniane, al Ohridei și a toată Bulgaria, Serbia și celelalte; smeritul și din mila lui Dumnezeu mitropolitul Târnovei și Întâistătător al Moldovlahiei, Dionisie; smeritul mitropolit al Chesariei lui Filip, Ghermanos; smeritul mitropolit al Vodenei, Teofan; smeritul episcop Petronie al Muncaciului; smeritul episcop Efreim din Habrul”. Vezi și: Nicolae Iorga, *op. cit.*, vol. I, pp. 240-241.

⁵⁶ Nicolae Iorga, *op. cit.*, vol. I, p. 241; Pr. Prof. Gheorghe I. Moiescu și coord., *op. cit.*, vol. I, p. 352; Pr. Mircea Păcurariu susține că Ioan a fost singurul dintre ierarhii țării care nu și-a părăsit scaunul (*Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, p. 120). Dar am văzut că în actul din *Condica sfântă* el este pomenit printre fugari.

⁵⁷ DIR, veac XVI, A, vol. IV, nr. 363, pp. 298-299. Actul e semnat de *al Târnovei și Întâistătător al Moldovlahiei, Dionisie; smeritul mitropolit Ghermanos al Chesariei Palestinei*.

⁵⁸ DIR, veac XVII, A, vol. I, nr. 120, pp. 80-82.

⁵⁹ *Ibidem*, nr. 316, pp. 232-234.

20 aprilie⁶⁰ are aceeași lipsă de precizie: „Chir ... (*loc alb*) episcop de Rădăuți și chir Ioan, episcop de Huși”. Înțelegem că acum se pregătea transferul lui Ioan la Rădăuți și, între timp, până la numirea unui nou titular la Huși, el gira și acest post⁶¹. Un document din 1 iunie 1605⁶² confirmă acest transfer și arată că la Huși era alt titular. Întărirea unei danii pentru Mănăstirea Sucevița este făcută cu binecuvântarea celor patru ierarhi ai Moldovei: „chir Teodosie Barbov-schi, arhiepiscop și mitropolit de Suceava, și chir Agafton, episcop de Roman, și chir Ioan, episcop de Rădăuți, și chir Filoftei, episcop de Huși”. În continuare, documentele îl pomenesc pe Ioan, episcop la Rădăuți⁶³. Și-a încheiat păstoria aici în anul 1608, după 15 iunie⁶⁴. Nu știm dacă a murit sau s-a retras⁶⁵.

Din aceste sumare și lapidare informații nu aflăm de la ce mănăstire venea acest ierarh sau care era mănăstirea lui de metanie.

I.C.2. Episcopul Ioan venea de la Mănăstirea Râșca?

În ceea ce privește această dilemă sursele tac. Se pot face unele interpretări, care par, totuși, forțate.

În primul document care îl atestă pe Ioan episcop de Huși (15 decembrie 1598), Domnul Ieremia Movilă dăruiește mănăstirilor Bistrița și Râșca iezerul Cahovul, cu binecuvântarea celor patru ierarhi moldoveni, dar la rugămintea și îndreptarea Mitropolitului Gheorghe Movilă. Pentru o mai bună înțelegere a problemei, dar și pentru frumusețea conținutului redăm un fragment important din document:

„În numele Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvârșirea Sfântului Duh, Troiță Sfântă și Nedespărțită. Adică eu, robul Stăpânului meu

⁶⁰ *Ibidem*, nr. 319, pp. 235-238.

⁶¹ Nicolae Iorga, *op. cit.*, vol. I, p. 242; Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Listele cronologice ale ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române*, în: Idem, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. III, EIBMBOR, București, 1981, p. 530: IOAN, 1598 (*între 6 mai și 15 decembrie*) - 1605 (*c. aprilie*), *apoi la Rădăuți*.

⁶² DIR, veac XVII, A, vol. I, nr. 330, pp. 245-247.

⁶³ *Ibidem*, veac XVII, A, vol. II, nr. 45 din 12 mai 1606, pp. 40-43; nr. 57, din 28 iulie 1606, pp. 55-56; nr. 72 din 14 septembrie 1606, pp. 64-66; nr. 119 din 25 aprilie 1607, pp. 98-101.

⁶⁴ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Listele cronologice*, p. 529.

⁶⁵ *Ibidem*, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, p. 116, spune: „Și-a sfârșit viața în a doua jumătate a aceluiași an”.

Iisus Hristos, Ioan Eremia Moghila voevod, din mila lui Dumnezeu, domn al Țării Moldovei. Iată domnia mea am binevoit, cu a noastră bunăvoință, cu inimă luminată și curată, din tot sufletul nostru și cu ajutorul lui Dumnezeu, cu sfatul și binecuvântarea părinților noștri ierarhilor moldoveni, chir Gheorghe Moghila, mitropolit de Suceava și a toată Moldovlahia, și chir Agafton, episcop de Roman, și chir Teodosie, episcop de Rădăuți, și Ioan, episcop de Huși, și cu sfatul întregului nostru sfat moldovenesc, adică la rugămintea și îndreptarea părintelui nostru chir Gheorghe Moghila, mitropolit de Suceava și întregii Moldovlahii, am făcut și am întărit pentru pomenirea sfânt răposaților și odihniților domni moldoveni foști mai înainte de noi și mântuirea sufletească a bunicilor și părinților domniei mele și pentru sănătatea trupească și mântuirea sufletească a domniei mele și a doamnei domniei mele și pentru sănătatea prea iubiților și din inimă și de Dumnezeu dăruțiilor fiilor domniei mele Ioan Constantin voevod și pentru sănătatea și pacea a toată țara noastră a Moldovei, domnia mea am dat și am miluit sfintele noastre rugi, sfânta mănăstire Bistrița unde este hramul Uspeniei Preasfintei și Preabinecuvântatei Stăpânei noastre Născătoare de Dumnezeu și Pururea Fecioară Maria și sfânta mănăstire Râșca, unde este hramul aducerii sfintelor moaște ale Sfântului Arhierarh și făcător de minuni al lui Hristos, Nicolae, cu un iezer ce se numește Cahovul, cu toată apa și cu toate gârlele câte intră în el și ies, cât este din stâlpii Galatenilor până la Dunăre, cu tot venitul, să fie de la domnia mea acelor mai sus scrise două sfinte mănăstiri, însă în două din tot venitul acelu iezer mai sus scris, ca să le fie deopotrivă pentru folosința celor două mănăstiri”. (Apoi se fixează zilele de pomenire, cu toate precizările. Urmează îndătinatul blestem.) „Însuși domnul a poruncit. Eu Eremie voevod <m.p.>. Gheorghe Moghila mitropolit a învățat și a fost ispravnic. Damian a scris.”⁶⁶

Este evident că, atunci când vorbește de bunici și de părinți, Ieremia Movilă, având alături și pe fratele său, Mitropolitul Gheorghe, se gândește la Petru Vodă Rareș, bunicul său de pe mamă⁶⁷, și la tatăl său, marele logofăt Ioan Movilă (în călugărie Ioanichie),

⁶⁶ DIR, veac XVI, A. vol. IV, nr. 295, pp. 240-241.

⁶⁷ Ștefan S. Gorovei, *Pe marginea unei filiații incerte: Maria Movilă – fiica lui Petru Rareș*, în „Movileștii”, vol. I, pp. 61-68, concluzionează că Maria, soția lui Ioan (Ioanichie) Movilă a fost fiica lui Petru Rareș.

ginerele lui Petru Rareș⁶⁸ (cneaghina Maria, fiica lui Petru Rareș, soția lui Ioan Movilă și mama voievodului și a mitropolitului, trăia la data emiterii documentului)⁶⁹. Petru Rareș era ctitorul Mănăstirii Râșca, alături de Episcopul Macarie (Cronicarul) al Romanului⁷⁰. La mănăstirea Râșca ucenicise și Mitropolitul Teofan (1564-1572; 1578-1581; 1582-1587, retras apoi la Muntele Athos, decedat în 1598. Mormântul său se afla la biserica mare a Mănăstirii Dohiariu⁷¹), ruda Movileștilor⁷², ispravnic sau supraveghetor al lucrărilor la zidirea Râșcâi⁷³. Tot de la această mănăstire venea și episcopul Ghedeon, care îi urmase în scaunul episcopal de la Rădăuți lui Gheorghe Movilă⁷⁴. Oare erau acestea toate suficiente pentru miluirea mănăstirii Râșca și pentru aducerea aminte de înaintași? (La cealaltă mănăstire mi-luită, Bistrița, odihneau Alexandru cel Bun și doamna sa, strămoșii Mușatinilor, dinastie din care Movileștii simțeau că fac parte⁷⁵.)

⁶⁸ Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători*, p. 317. Ioan Movilă a fost, așadar, cumnat cu Alexandru Lăpușeanu (1552-1561; 1564-1568). A fost mare logofăt în 1553-1563, iunie 17. Deci a rămas în funcție și sub Despot Vodă (1561-1563), dușmanul cumnatului său. Probabil în a doua domnie a lui Alexandru Lăpușeanu, Ioan Movilă s-a călugărit (sau a fost forțat să se călugărească) și după scurt timp a murit, în împrejurări necunoscute, probabil într-un mod violent. Vezi: Ștefan S. Gorovei, *Movileștii*, în „Magazin Istoric”, anul VII, 1973, nr. 6 (75), p. 65; Idem, *Familia lui Ieremia Vodă Movilă în tablouri votive. Contribuții la istoria Mănăstirii Sucevița*, în „Movileștii”, vol. II, pp. 53-56. Susținerea lui Sorin Ulea că Ioan-Ioanichie Movilă a fost un mare isihast nu-și mai are temeii (Sorin Ulea, *O surprinzătoare personalitate a Evului Mediu românesc: Cronicarul Macarie*, în „Studii și cercetări de Istoria Artei”, seria „Artă plastică”, tom 32, 1985, p. 16.

⁶⁹ Atestată într-un document din 24 aprilie 1606. DIR, veac XVII, A. vol. II, nr. 31, pp. 30-31.

⁷⁰ Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic*, pp. 711-713.

⁷¹ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Listele cronologice*, p. 523.

⁷² Doamna Elisabeta, soția lui Ieremia Movilă, i-a pus la mormântul de la Mănăstirea Dohiariu un epitaf în versuri, în care spune că e mândră a-i fi „rudă preaiubită. Pr. Prof. Gheorghe I. Moisescu și coord., *op. cit.*, vol. I, p. 341; Petre Ș. Năsturel, *Le Mont Athos et les Roumains. Recherches sur leurs relations du milieu du XIVe siècle à 1654*. Pont. Institutum Studiorum Orientalium, Roma, 1986, pp. 214-215.

⁷³ Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 164; Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, p. 475.

⁷⁴ Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii...*, vol. I, p. 164; Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, p. 403; Idem, *Listele cronologice*, p. 529.

⁷⁵ Ștefan S. Gorovei, *Movileștii*, în „Movileștii”, vol. I, p. 14.

Mănăstirea Râșca era legată prin atâtea fire nevăzute de inima acestor nepoți ai lui Petru Vodă Rareș. Dar citind acest document trebuie oare să ne gândim că și noul episcop de Huși, Ioan, provenea de la această mănăstire și că alegerea lui în scaun ar fi influențat această miluire a Mănăstirii Râșca? Dacă ar fi așa, de ce nu s-a emis acest document în vara anului, mai aproape de instalarea sa?

Această miluire a celor două mănăstiri cu iezerul Cahovul a fost întărită și pe 28 iulie 1606 de către domnul Simeon Movilă, document în care, alături de ierarhii țării apare și episcopul Ioan, acum la Rădăuți⁷⁶. Nu înseamnă că Mănăstirea Râșca fusese uitată de alți domni. Aceste miluiri erau obișnuite, iar mănăstirea este frecvent pomenită în actele de cancelarie⁷⁷. Dar noi ne-am pus în situația celor care au făcut în mintea lor legătura între primul păstor al Episcopiei Hușilor, Episcopul Ioan și Mănăstirea Râșca.

Scriind, în anul 1901, *Istoria Sfintei Mănăstiri Râșca*, Arhiepiscopul Narcis Crețulescu⁷⁸, bazându-se pe spusele Mitropolitului Dosoftei despre „Ioan de Râșca, arhiepiscopul cel sfânt și minunat”, a afirmat că acesta nu poate fi altul decât Ioan, primul episcop al Hușilor. El s-a grăbit să-i alcătuiască o biografie de călugăr îmbunătățit, duhovnic și stareț la Râșca⁷⁹, episcop la Huși și Rădăuți. Și,

⁷⁶ DIR, veac XVII, A. vol. II, nr. 57, pp. 55-56.

⁷⁷ *Ibidem*, veac XVI, A. vol. III, nr. 131, pp. 102-103; nr. 140, pp. 110-111; nr. 320 și 321, pp. 264-265; veac XVI, A. vol. IV, nr. 153 din 18 mai 1595, pp. 122-123 (danie de la Ștefan Răzvan); nr. 253 din 17 martie 1598, pp. 195-197 (miluire de la Ieremia Movilă).

⁷⁸ Pentru acest arhiepiscop de la Mănăstirea Neamț, cu preocupări istorice, vezi: Ierom. magistr. Nestor Vornicescu, *Arhiepiscopul Narcis Crețulescu Botoșăneanu (1835-1913)*, în MMS, an XXXV, 1959 nr. 5-6, pp. 332-343.

⁷⁹ Nu găsim în această perioadă nici un egumen cu numele Ioan la Mănăstirea Râșca. Găsim pe Nil, în 1542, în timpul ctitoririi mănăstirii (Gh. Balș, *Biserici moldovenesti din veacul al XVI-lea*, București, 1928, pp. 76 și 79); Siluan, „nacealnic și stareț”, care în schimnicie s-a numit Sinodie, ucenicul ctitorului Macarie episcopul (Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii românești*, vol. I, p. 163); Teofan, viitorul Mitropolit Teofan II (*Ibidem*, p. 164; Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, ediția a doua, EIBMBOR, București, 1991, p. 475); Calistrat, egumen în 1569 (DIR, veac XVI, A. Moldova, vol. II (1551-1570), EAR, București, 1951, p. 183); Ghedeon, viitor episcop de Rădăuți, este atestat egumen între 1578-1588 (Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii românești*, vol. I, p. 164); Ghervasie și Gherman (*Ibidem*, p. 163; DIR, veac XVI, A. vol. IV, nr. 253 din 17 martie 1598, pp. 195-197).

deoarece Mitropolitul Dosoftei spusese „arhiepiscopul cel sfânt și minunat”, Narcis Crețulescu consideră că Ioan ar fi fost o vreme și mitropolit⁸⁰, apoi s-a retras în schimnicie la mănăstirea sa de metanie, Râșca⁸¹. El i-a și dat numele de „Râșca”⁸². În sprijinul spuselor lui Narcis Crețulescu vine și un argument toponimic. La 6 km de Mănăstirea Râșca, pe malul pârâului Râșcuța, se află o poiană numită până azi de localnici „Poiana lui Ioan”⁸³, dovadă că aici s-a nevoit un pustnic (schimnic, sihastru) cu acest nume⁸⁴.

Ecuția gândită și realizată de Narcis Crețulescu era următoarea: un ierarh cu numele Ioan (pomenit de Mitropolitul Dosoftei) + având legături cu Mănăstirea Râșca (documentele din 15 decembrie 1598 și 28 iulie 1606) + existența „Poienei lui Ioan” de lângă această mănăstire = Episcopul Ioan I de Huși. Dar acesta trebuia să fi fost numai de câțiva ani, pentru puțin timp, mitropolit (arhiepiscop), iar la bătrânețe, în retragere, schimnic în Poiana lui Ioan.

⁸⁰ Când și unde să mai fie mitropolit? După 15 iunie, când Ioan dispărea documentar de la Rădăuți, pe tronul Mitropoliei Moldovei era Anastasie Crimca, întronizat cândva între 23 februarie și 15 iunie 1608. Vezi: Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Listele cronologice*, pp. 524 și 529. Nu gândea arhiereul Narcis Crețulescu că în secolul care urma după el avea să se scrie istorie documentată, nu cu „po-triveala”. Și Nicolae Iorga sesizează că informațiile de la Narcis Crețulescu trebuie luate cu atenție și cu discernământ (N. Iorga, *Mănăstirea Neamțului. Viață călugărească și munca pentru cultură*, ediția a III-a, Editura Tipografiei Mănăstirii Neamțu, 1925, p. 8, nota 1).

⁸¹ Arhiereul Narcis Crețulescu, *Istoria Sfintei Mănăstiri Râșca din județul Suceava*, Fălticeni, 1901, pp. 75-77. Am văzut mai sus, că Părintele Profesor Mircea Păcurariu susține că Ioan a murit în a doua jumătate a anului 1608. Poate a murit chiar în scaun, după 15 iunie (ultima atestare), deoarece urmașul său, Efrem, este atestat documentar abia pe 9 ianuarie 1609. Vezi: Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Listele cronologice*, p. 529.

⁸² Arhiereul Narcis Crețulescu, *op. cit.*, pp. 75-77. Exemplarul din Biblioteca Mănăstirii Neamț a *Cronicii Hușilor* a lui Melchisedec a fost proprietatea arhiereului Narcis Crețulescu, așa cum reiese din însemnarea de pe pagina de titlu. La p. 101, în dreptul Episcopului Ioan I (cel de care ne ocupăm), Narcis Crețulescu a adăugat, cu cerneală neagră, „Râșcanu”.

⁸³ Arhiereul Narcis Crețulescu, *op. cit.*, p. 77.

⁸⁴ Dar, zicem noi, ca să devină schimnic, Episcopul Ioan trebuia să primească alt nume, așa cum făcuseră atâția ierarhi și egumeni, printre care și egumenul Mănăstirii Râșca, Siluan, despre care am vorbit mai sus, și care în schimnicie a devenit Sinodie. În sus-amintita poiană desigur că s-a nevoit un sihastru râșcan cu numele Ioan, dar pe care nu avem nici un motiv temeinic să-l identificăm cu Episcopul Ioan.

Biografia întocmită Episcopului Ioan de Narcis Crețulescu era convingătoare și părea întru totul logică. Și cum ea apărea în *Istoria Sfintei Mănăstiri Râșca*, la Fălticeni, în anul 1901, scriitorul Mihail Sadoveanu⁸⁵ preia ideea și, în volumul său *Vremuri de bejenie*⁸⁶ (1907)⁸⁷, îl așează pe Ioan stareț la Mănăstirea Râșca, în anul 1574, în vremuri tulburi, când turcii năvăliseră în Moldova.

Istoricul bucovinean Dimitrie Dan procură de peste „cordon” cartea lui Narcis Crețulescu și, în lucrarea sa, *Cronica Episcopiei de Rădăuți*⁸⁸, interesat de episcopatul lui Ioan la Rădăuți (1605-1608), se inspiră de la arhiepiscopul nemțean și îl identifică și el cu sfântul lăudat de Mitropolitul Dosoftei, *Ioan de Râșca, arhiepiscopul cel sfânt și minunat*. Și, dacă e vorba de arhiepiscop, și Dimitrie Dan concluzionează că în anul 1608 Ioan va fi fost, pentru puțină vreme, mitropolit al Moldovei.

Ideea este dusă mai departe de Preotul Constantin Bobulescu. În lucrarea sa *Din viața Mitropolitului Veniamin Costachi. Neamul, copilăria, tinerețea și episcopatul*⁸⁹, la p. 113, referindu-se la un moment dat la Ioan de Râșca, spune: „Ioan, fostul arhiepiscop, trăia ca un sfânt și minunat schimnic”.

S-a vorbit atât de frumos și de convingător despre Ioan de Râșca, primul episcop de Huși, încât și eu cândva, grăbit, am acceptat, fără cercetare, pretinsul adevăr⁹⁰.

Cel care a încurcat cel mai mult problema de care ne ocupăm a fost regretatul Părinte Ioanichie Bălan, de la Mănăstirea Sihăstria, județul Neamț, vestitul aghiograf. Spunem din capul locului că a

⁸⁵ Mihail Sadoveanu, după ce s-a căsătorit cu Elena Bălu, a locuit la Fălticeni în 1901-1903 și 1906-1918. Vezi: Cătălin Ciolca, *Cartea Fălticeniilor de la A la Z*. Prefață de Grigore Ilisei. Editura Omnia, Iași, 2005, pp. 176-177.

⁸⁶ Mihail Sadoveanu, *Vremuri de bejenie*, București, Cartea Românească, f. a., pp. 61-71.

⁸⁷ Coord.: Dim. Păcurariu, *Dicționar de Literatură română. Scriitori. Reviste. Curente*, Editura Univers, București, 1979, p. 347.

⁸⁸ Dimitrie Dan, *Cronica Episcopiei de Rădăuți*, Viena, 1912, pp. 71-72.

⁸⁹ În Revista Societății Istorico-Arheologice Bisericești, XXIII, 1933, pp. 1-160 și extras, Chișinău, 1933.

⁹⁰ Pr. Constantin C. Cojocaru, *Câteva considerații istorice privind spiritul ortodox în Moldova în secolul al XVI-lea*, în „Cronica Episcopiei Romanului și Hușilor”, V, 1993, pp. 59-60 și în volumul meu „Pași prin secole de Istorie bisericească”, p. 191. Am corectat, în parte, în studiul meu *Sfântul ierarh Ioan de Râșca* (citat).

avut și a folosit lucrarea Părintelui Profesor Liviu Stan *Sfinții români*, aflând de acolo și despre *Patericul* pe care acesta îl descoperise. Iată ce scrie Părintele Ioanichie în vestita sa lucrare „Pateric românesc”⁹¹:

„Sfântul Ioan Arhiepiscopul. Mănăstirea Râșca (sec. XVI-XVII). a) Viața. Acest ierarh sfânt al Bisericii Ortodoxe Române era de loc din ținutul Sucevei (!?). Părinții săi se numeau Gheorghe și Anastasia⁹². Prin anul 1560 a intrat în obștea Mănăstirii Râșca, ca fiu duhovnicesc al Episcopului Macarie de Roman⁹³, ajungând mai târziu egumen și duhovnic. În anii 1598-1605 a fost episcop de Huși, apoi episcop de Rădăuți în anii 1605-1608, când este ales mitropolit al Moldovei (!?). El însă renunțând la scaun, se retrage la mănăstirea de metanie și după puțin timp se mută la cele veșnice”⁹⁴.

Părintele Ioanichie se inspire și din *Vremuri de bejenie*, a lui Mihail Sadoveanu (*op. cit.*), dar fără să o spună. Pentru a dovedi și a admira talentul său de aghiograf, redăm pasajul respectiv:

„În anul 1574, năvălind păgânii, au prădat numeroase sate și mănăstiri din ținutul Moldovei. Atunci mulți oameni au scăpat de moarte, cu rugăciunea și milostenia cuviosului Ioan. Că adunându-se mii de săteni în ograda mănăstirii, de frica turcilor, blândul egumen i-a adăpostit, i-a hrănit și i-a mângâiat pe toți cu nădejdea milei lui Dumnezeu.

Apoi, cunoscând că și Mănăstirea Râșca va fi jefuită de turci, a făcut cuviosul priveghere de toată noaptea împreună cu tot soborul, a săvârșit Sfânta Liturghie și a împărțit poporul cu Trupul

⁹¹ Ierom. Ioanichie Bălan, *Pateric românesc ce cuprinde viața și cuvintele unor cuvioși părinți ce s-au nevoit în mănăstirile românești, secolele XIV-XX*. EIBMBOR, București, 1980, pp. 115-117.

⁹² Numele părinților lui Ioan (Georgie și Anastasia) le ia Ioanichie Bălan din *Patericul* folosit de Liviu Stan în lucrarea *Sfinții români*, pe care Ioanichie o citează în nota infrapaginală. Numai că uită să spună că Ioan, fiul lui Georgie și Anastasia, este atestat de acel *Pateric* în anul 1668 (după ce plecase de la egumenia Mănăstirii Secu și era episcop la Huși (Ioan II) și în 1674, când ajunge episcop „la scaunul arhiepiscopiei Romanului”. Pr. Dr. Liviu Stan, *op. cit.*, p. 55. Deci acel Ioan trăia cu șapte-opt decenii mai târziu. Și nici nu era din ținutul Sucevei. Dar Părintele Ioanichie a reușit să facă din doi, unul.

⁹³ Episcopul Macarie II (Cronicarul) trecuse la cele veșnice la 1 ianuarie 1558 și era înmormântat la Mănăstirea Râșca, ctitoria sa. *Dicționarul Literaturii Române de la origini până la 1900*, EAR, București, 1979, p. 525; Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, p. 487; Idem, *Listele cronologice*, p. 526.

⁹⁴ Ierom. Ioanichie Bălan, *Pateric românesc*, p. 115.

și Sângele lui Hristos. Iar în zorii zilei, binecuvântându-i, le-a dat hrană și i-a trimis să se ascundă în munți. În urmă, marele stareț a luat clopotele ctitoricești și le-a aruncat în iazul mănăstirii, pentru a nu le topi păgânii. Asemenea și odoarele, îngropându-le, a luat icoana Sfântului Ierarh Nicolae, patronul acestui sfânt locaș și, îngenunchind, au înconjurat biserica împreună cu părinții. Apoi, sărutându-se unii cu alții, s-au risipit în munți, la chiliile fericților sihaștri și acolo au zăbovit ca la trei ani, până s-a liniștit țara”⁹⁵.

Părintele Ioanichie Bălan nu vorbește acum și aici despre o perioadă de petrecere sihăstrească a arhiepiscopului Ioan. Îl trimite repezător la Domnul și pentru Poiana lui Ioan prezintă un alt Ioan Sihastrul, ucenic al arhiepiscopului Ioan⁹⁶. Se va dezice într-o altă lucrare a prea cuvioșiei sale, *Vetre de sibăstrie românească*⁹⁷, unde la p. 80 citim:

„Cel mai cuvios sihastru ce s-a nevoit în vatra isihastă Râșca-Bogdănești este însă Sfântul Ioan de la Râșca, arhiepiscopul Moldovei (sec. XVI-XVII). El a strălucit ca un luceafăr între sihaștrii țării noastre, nevoindu-se mai mulți ani în Muntele Pleșu, în a doua jumătate a secolului XVI. În munții din apropiere se păstrează până astăzi denumiri topografice ca «Poiana lui Ioan», «Poiana Iova»”.

Regretatul profesor Părintele Arhidiacon Ioan Ivan a alcătuit pentru Sfântul Ioan de la Râșca o „viață” la fel de frumoasă și de bogată în amănunte⁹⁸, dovedindu-se și el un talentat aghiograf. Autorul merge pe aceeași linie a înaintașilor. Îl face pe Ioan să se retragă din scaunul de la Rădăuți în 1608, astfel:

Episcopul Ioan „s-a sfătuit cu mitropolitul țării și a cerut iertare și binecuvântare pentru *paretisirea sa*, adică pentru retragerea sa din scaun de bună voie și mergerea la mănăstirea de metanie. Mitropolitul s-a mâhnit de o hotărâre ca aceasta, dar văzând slăbiciunea trupească în care se afla cuviosul, sărutându-l

⁹⁵ *Ibidem*, p. 116. Ai putea crede că Părintele Ioanichie a fost prezent și a văzut totul. Literatura sa e plăcută și captivantă. Scopul pentru care a fost scris *Patericul românesc* a fost atins. Însă informațiile istorice strecurate printre această literatură trebuie primite și folosite cu mult discernământ și spirit critic.

⁹⁶ Ierom. Ioanichie Bălan, *Pateric românesc*, p. 117.

⁹⁷ Arhim. Ioanichie Bălan, *Vetre de sibăstrie românească. Secolele IV-XX*, ediția a II-a, EIBMBOR, București, 2001.

⁹⁸ Diac. I. Ivan, *Sfântul Ioan de la Râșca*, în volumul „Sfinți români și apărători ai legii strămoșești”, EIBMBOR, București, 1987, pp. 375-381.

*cu dragoste frățească și mulțumindu-i pentru toată lucrarea pe care o făcuse ca episcop la Huși și la Rădăuți, i-a îngăduit retragerea din scaun*⁹⁹.

Deși bolnav și neputincios, mergea adeseori și se liniștea în poiana¹⁰⁰ care de atunci îi poartă numele, „Poiana lui Ioan”¹⁰¹. Apoi, în a doua jumătate a aceluiași an (conform lui Mircea Păcurariu) trece la cele veșnice. Alcătuirea Părintelui Ioan Ivan se deosebește de celelalte precedente prin două noutăți, fără vreo susținere documentară. Astfel, moaștele sale ar fi fost expuse o vreme spre cinstire la Mănăstirea Râșca, apoi, din cauza vitregiilor vremurilor, s-au pierdut¹⁰². Al doilea element nou este acela că, deși Ioan a fost numai episcop, Mitropolitul Dosoftei, din respect, i-a acordat după moarte titlul de „arhiepiscop”¹⁰³.

Constatăm că a curs multă cerneală tipografică în osteneala de a dovedi că Episcopul Ioan I de Huși este „Ioan de Râșca, arhiepiscopul cel sfânt și minunat”. Impresionat de acest fapt, Părintele Profesor Mircea Păcurariu concluziona timid: „Primul episcop, Ioan (de la Huși) *se pare* că era călugărit la Râșca”¹⁰⁴.

„Se pare”. Dar nouă ni se pare că toată construcția, mai bine zis înjghebarea pe care am prezentat-o, este șubredă, alcătuită din elemente contradictorii, multă inovație, fantezie și folclor. Nu credem că reușim să demontăm acum această alcătuire. Ea va mai dăinui. Ioan de Râșca, primul episcop de Huși, creat de Narcis Crețulescu, Mihail Sadoveanu, Dimitrie Dan, Constantin Bobulescu, Ioanichie Bălan și Ioan Ivan, va mai rezista, probabil, o vreme în istorie. Dar, spunem hotărât: nu este el sfântul numit de Mitropolitul Dosoftei. „Ioan de Râșca, arhiepiscopul cel sfânt și minunat”, care a fost contemporanul marelui Mitropolit.

Sfântul Ioan de Râșca, Episcop de Huși (Ioan II, 1667-1674) și (Arhi)episcop de Roman (1674-1685)

⁹⁹ *Ibidem*, p. 379.

¹⁰⁰ Poiana este situată la 6 km de mănăstire. Dacă a vizitat-o de câteva ori, nu i-a putut da numele. Sihaștrii și-au lăsat numele în unele toponime pentru că au avut acolo chilii sau peșteri statornice, în care s-au nevoit ani de zile.

¹⁰¹ Diac. I. Ivan, *art. cit.*, p. 380.

¹⁰² *Ibidem*.

¹⁰³ *Ibidem*, p. 381.

¹⁰⁴ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, p. 120.

II.A. Ioan, călugărul și egumenul

Acest sfânt ierarh al lui Hristos s-a născut în primii ani ai secolului al XVII-lea¹⁰⁵. Era originar din sudul Moldovei, din Ținutul Putna (Vrancea de azi) și era rudă cu Mitropolitul Varlaam. Părinții săi se numeau Georgie și Anastasia, așa cum adeverește *Patericul* din 1888, de care ne-am ocupat¹⁰⁶. Înrudirea lui Ioan cu Mitropolitul Varlaam este probată prin atitudinea generală binevoitoare a mitropolitului față de acest ucenic al său¹⁰⁷.

Cercetătorii ni-l prezintă pe Ioan astfel: „... ucenic al Mitropolitului Varlaam, bun cunoscător al limbii slavone, foarte smerit, având o viață pilduitoare și cu realizări mari în activitatea sa”¹⁰⁸.

În studiul *Sfântul Ierarh Ioan de Râșca* am arătat relațiile de bună prietenie între vornicii Țării de Jos, Nestor Ureche, ctitor la Mănăstirea Secu și Coste Băcioc, mare ctitor la Mănăstirea Râșca, dar și la Mănăstirea Secu. Am arătat relațiile lor de prietenie și de colaborare cu Varlaam Moțoc, călugărul și egumenul de la Mănăstirea Secu. Din această țesătură de relații s-a ajuns ca Teodosia (Tudosca), fiica lui Coste Băcioc, să se căsătorească, în 1619, cu Lupu, al doilea logofăt, viitorul domn al Moldovei, Vasile Lupu¹⁰⁹. În baza acestor relații, egumenul Varlaam de la Secu l-a dus pe ucenicul și ruda sa Ioan la Mănăstirea Râșca, acum rectitorită de Coste Băcioc, dar care avea școală de slavonie mai veche decât cea de la Secu, întemeiată de primul ei ctitor, Episcopul Macarie Cronicarul. Credem că Ioan a venit la Râșca înainte de 1620, anul morții lui Coste Băcioc¹¹⁰. Documente din luna iunie 1634 pomenesc între călugării acestei

¹⁰⁵ Episcopul Ioan a murit în anul 1685 (Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Listele cronologice*, p. 527). Dacă socotim că a trăit aproximativ 85 de ani, punem nașterea lui în primii ani ai secolului al XVII-lea.

¹⁰⁶ Pr. Dr. Liviu Stan, *op. cit.*, p. 55.

¹⁰⁷ Pr. Constantin C. Cojocaru, *Sfântul Ierarh Ioan de Râșca*, în BOR, 1998, nr. 1-6 (cităm după această editare, mai la îndemâna tuturor), pp. 191-194.

¹⁰⁸ Dionisie Udișteanu, *Mănăstirea Secu*, manuscris dactilografiat, 1971, p. 56 (Cităm după: Protos. Macarie Ciolan, *Mănăstirea Secu*, Editura Mitropoliei Moldovei și Sucevei, Iași, 1987, p. 103).

¹⁰⁹ Pr. Constantin C. Cojocaru, *Sfântul Ierarh Ioan de Râșca*, pp. 186-191.

¹¹⁰ Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători*, p.347. Poate tot datorită relațiilor de prietenie cu egumenul Varlaam Moțoc de la Secu, Coste Băcioc s-a încuscrit cu familia Moțoc. *Ibidem*, pp. 347 și 419.

mănăstiri și un Ioan¹¹¹. Este anul când Vasile Lupu ajunge domn al Moldovei (aprilie 1634). Varlaam, care era de mai bine de un an și jumătate mitropolit al Moldovei (hirotonit pe 23 septembrie 1632¹¹²), se vede acum puternic a acționa în toate sectoarele de activitate: cultural, administrativ și chiar politic, țara fiind condusă de ucenicul și protejatul său¹¹³. Cei doi au făcut o echipă exemplară timp de 19 ani, spre binele Țării și al Bisericii.

Mitropolitul Varlaam l-a luat pe ucenicul și ruda sa Ioan de la Mănăstirea Râșca, și l-a adus la Mănăstirea Secu, poate și pentru a-i da în grijă cărțile și bunurile pe care ierarhul le avea la această mănăstire. De această mănăstire își leagă de acum încolo Ioan viața, alegându-și-o și loc de veșnică odihnă, așa cum făcuse și ruda sa, Mitropolitul Varlaam¹¹⁴. Toți îl vor fi considerat de acum

¹¹¹ *Documenta Romaniae Historica* (în continuare: DRH), A. Moldova, vol. XXII (1634), EAR, București, 1974, documentele D și E, pp. 350 și 352. În cele două documente sunt pomeniți cu numele, alături de egumenul Agathon, încă 19 călugări, între care și Ioan, „și tot soborul”. Deci, Mănăstirea Râșca avea mai mult de 20 de călugări. În materialele apărute în anul 2008, cu ocazia canonizării sale, se reia vechea idee că Ioan ar fi ajuns egumen la Mănăstirea Râșca. În legătură cu această egumenie se reiau și amănuntele din romanul *Vremuri de bejenie* al lui Mihail Sadoveanu, amănunte care vorbesc de evenimente petrecute în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, când Ioan încă nu se născuse. Vezi: *Noi sfinți români nemțeni*, pp. 35 și 41; *Canonizarea sfinților nemțeni*, pp. 48 și 54. Dar în perioada de care noi ne ocupăm egumen la Râșca era Agathon, iar după anul 1634 Ioan a fost mutat la Mănăstirea Secu. Se mai afirmă în materialele menționate că „îmbunătățirii arhierei Ghedeon de la Rădăuți și Agafton al Romanului viețuiau la Râșca pe când Ioan își făcea ucenicia acolo”. (*Noi sfinți români nemțeni*, p. 38; *Canonizarea sfinților nemțeni*, p. 51). Or, viețuirea la Râșca a lui Ioan a fost între 1618/1620-1634 sau puțin după acest an, pe când ierarhii pomeniți, retrași la Râșca, au trăit cu mult mai înainte. Episcopul Agafton al Romanului, cu metanie de Râșca, a avut trei păstoriri, în anii 1582-1606, decedat în 1606. Se va fi retras la mănăstirea sa de metanie între anii 1591-1595, când a fost înlăturat din scaunul de la Roman. Dar în acei ani Ioan nu se născuse. Episcopul Ghedeon de Rădăuți (1588-1591), și el rășcan, s-a retras la mănăstirea sa de metanie, în 1591, și a murit la 21 noiembrie 1596. Mormântul său este la Râșca. Nici pe acesta nu avea cum să-l cunoască Ioan. Vezi: Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, ediția a doua, pp. 488-489 și 493; Idem, *Listele cronologice*, pp. 526 și 529.

¹¹² Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Listele cronologice...*, p. 524.

¹¹³ Am prezentat în studiul *Sfântul Ierarh Ioan de Râșca* o parte dintre motivele care ne îndreptătesc să facem această afirmație. Vezi: p. 190 și nota 49.

¹¹⁴ Mormântul Mitropolitului Varlaam este la sud de biserica Mănăstirii Secu, iar cel al Episcopului Ioan este la nord de aceeași biserică. Și acest fapt ne vorbește despre rudenția și relația sufletească dintre ei.

încolo pe Ioan ca fiind „secan”, ceea ce ne lămurește și pendularea și nesiguranța din acel *Pateric* care îi redă sumar viața¹¹⁵, precum și poziția istoricilor, care afirmă că Ioan este din Mănăstirea Secu¹¹⁶. Dar am văzut, atât din mărturisirea Sfântului Mitropolit Dosoftei, cât și din acel *Pateric*, faptul că Ioan și-a adăugat tot timpul apelativul „de Râșca”, din respect față de mănăstirea care l-a format¹¹⁷.

Domnul Vasile Lupu a fost mare ctitor, atât în țară, cât și în afara țării¹¹⁸. El și-a legat numele, în calitate de mare ctitor, și de Cetatea Neamț. El a reparat cetatea în anul 1641¹¹⁹ și a organizat aici o mănăstire, având ca patron pe Sfântul Ierarh Nicolae, vechiul patron al paraclisului cetății. Nu a fost o transformare a cetății în mănăstire, ci o conviețuire. Cetatea și-a păstrat, mai departe, toate atribuțiile și funcțiile sale, cu garnizoană, închisoare, tainița vistieriei statului, cu slujbașii săi specifici, printre care și armașul etc.¹²⁰.

De organizarea „mănăstirii din cetate” s-a ocupat egumenul Ghedeon¹²¹ de la Mănăstirea Secu. Domnul Vasile Lupu, sfătuit de Mitropolitul Varlaam, a pus noua sa ctitorie din Cetatea Neamț sub

¹¹⁵ Pr. Constantin C. Cojocaru, *Sfântul Ierarh Ioan de Râșca*, p. 191.

¹¹⁶ Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii românești...*, vol. II, ediția a II-a, București, 1930, p. 73; Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, p. 115.

¹¹⁷ În materialele publicate în anul 2008 s-a strecurat și o altă eroare, anume că Arhiereul Narcis Crețulescu i-ar fi dat lui Ioan numele de „Râșcanul” (*Noi sfinți români nemțeni*, p. 39; *Canonizarea sfinților nemțeni*, p. 52). Dar am văzut că Narcis Crețulescu a dat acest apelativ lui Ioan, primul episcop de Huși. Pe Sfântul Ioan de Râșca, cel canonizat și de care ne ocupăm, Narcis Crețulescu nu l-a cunoscut ca sfânt și ca râșcan.

¹¹⁸ Idem, *Activitatea ctitoricească a Voievodului Vasile Lupu în Iași*, în „Îndrumător bisericesc”, în MMS, an II (1986), pp. 111-114; Idem, *Biserica Moldovei sprijinitoare a Orientului ortodox. Partea a II-a. Secolele XVII-XVIII*, în MMS, an LXIII (1987), nr. 3, pp. 44-49.

¹¹⁹ Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic*, p. 586.

¹²⁰ Vezi, pe larg, despre această mănăstire, în studiul: *Mănăstirea „Sfântul Nicolae” din Cetatea Neamț și sfinții porniți de aici: Sfântul Ioan de Râșca și Sfânta Teodora de la Sibla*, în „Cronica Episcopiei Hușilor”, an V, 1999, pp. 445-460, studiu reeditat și în volumul nostru „Pași prin secole de Istorie bisericească”, pp. 207-226.

¹²¹ Pr. Constantin C. Cojocaru, *Sfântul Ierarh Ioan de Râșca*, p. 192. Ghedeon a eguminit la Mănăstirea Secu în anii 1639-1645 (Protos. Macarie Ciolan, *op. cit.*, p. 72). Apoi a ajuns episcop la Huși (1645-1653) și mitropolit al Sucevei (1653-1659 și 1664-1671). Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Listele cronologice*, pp. 524 și 531.

oblăduirea Mănăstirii Secu¹²². În scurta sa existență de vreo trei sferturi de secol, „mănăstirea din cetate” a avut egumeni așezați de Mănăstirea Secu și ascultători de această mănăstire.

Imediat după organizarea micuței „mănăstiri din cetate”, a fost așezat aici egumen Ioan de Râșca, acum viețuitor la Secu. Era rânduicit în această ascultare de egumenul Ghedeon de la Secu. A contat probabil și faptul că era ruda și ucenicul Mitropolitului Varlaam, dar, desigur, și ascultarea și râvna sa duhovnicească. Spunem aceasta deoarece Ghedeon, ajuns mitropolit, s-a ocupat de promovarea în demnități bisericești a lui Ioan, când Mitropolitul Varlaam trecuse de mult timp la cele veșnice. Ioan a avut la „mănăstirea din cetate” o perioadă lungă de egumenie¹²³, poate de 24-25 de ani, din 1641 până în 1666.

În anul 1650, în momente grele pentru Vasile Vodă Lupu, când intraseră cazacii și tătarii în țară, egumenul Ioan a adăpostit-o în Cetatea Neamț pe Doamna Ecaterina, cea de-a doua soție a voievodului, ca și pe oamenii ei. Probabil ca mulțumire pentru acest gest, pe 20 aprilie 1652, Vasile Lupu a cumpărat de la egumenul Daniil al Mănăstirii Râșca patru fălci de vie în Dealul Mândru (Mândra)¹²⁴ la Cotnari¹²⁵ și le-a dăruit mănăstirii sale din Cetate¹²⁶.

¹²² Moșia pe care era așezată Cetatea Neamț, numită mai târziu moșia Vânătorilor, fusese dăruită de Simeon Movilă, pe 25 aprilie 1607, Mănăstirii Secu (DIR, A. Moldova, veac XVII, vol. II, nr. 119, pp. 98-101). Așadar, Cetatea Neamț se afla acum pe moșia Mănăstirii Secu.

¹²³ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, ediția a doua, p. 122.

¹²⁴ În anul 1634, între călugării Mănăstirii Râșca, împreună cu Ioan se afla și un Daniil (DRH, A. Moldova, vol. XXII (1634), documentele D și E, pp. 350 și 352). Probabil că acesta i-a urmat în egumenie lui Agafton. Deci Ioan și Daniil fuseseră colegi la Râșca, se cunoșteau bine. De aceea egumenul Ioan a mijlocit cumpărarea acestei vii de la mănăstirea sa de metanie, Râșca. Dovadă că așa s-au întâmplat lucrurile, Ioan declară mai târziu că această danie către Mănăstirea din Cetate este a sa (Protos. Macarie Ciolan, *op. cit.*, p. 74).

¹²⁵ Această vie fusese a lui Coste Băcioc și el o dăruise ctitoriei sale de la Râșca. DIR, A. Moldova, veac XVII, vol. I, nr. 134 din 22 aprilie 1603, pp. 94-96.

¹²⁶ Pr. Constantin C. Cojocaru, *Sfântul Ierarh Ioan de Râșca*, p. 193.

La rândul său, Mitropolitul Varlaam a fost atent față de ruda și ucenicul său, egumenul Ioan, și a construit în Lunca Vânătorilor¹²⁷, pentru trebuințele cetății și ale mănăstirii de acolo, o moară, o pivă pentru păsat, un zemnic (pivniță) și a organizat o prisacă (stupină)¹²⁸.

În timpul egumeniei lui Ioan la „mănăstirea din cetate”, s-a născut și a copilărit aici cea care avea să fie Cuvioasa Teodora de la Sihla. Aghiografii spun că era fiica armașului Cetății, Ștefan Joldea, și că s-a născut pe la 1650. Egumenul Ioan i-a fost îndrumător¹²⁹ și a purtat grijă de evoluția ei duhovnicească, așa cum vom vedea în cele ce urmează.

La întocmirea ultimei diate (testament) a mitropolitului Varlaam la Secu (18 august 1657), Ioan, ruda și ucenicul acestuia, se afla de față, în chilia ierarhului și dădea mărturie mai târziu că atunci toate s-au realizat cu deplină legalitate¹³⁰. Îl găsim apoi alături de Catrina, sora mitropolitului¹³¹. Toate acestea întăresc afirmația noastră că Ioan era din aceeași familie cu Mitropolitul Varlaam.

În anul 1666, cu binecuvântarea Mitropolitului Ghedeon, Ioan este promovată, pentru un an (1666-1667), egumen la Mănăstirea Secu. Aceasta o făcea mitropolitul în vederea ridicării lui Ioan la treapta arhieriei.

II.B. Ioan, episcop de Huși și de Roman

În anul 1667, Mitropolitul Ghedeon îl așeza pe colegul său „secan”, Ioan de Râșca, în scaunul vacant al Episcopiei Hușilor. L-a hirotonit împreună cu sufraganii săi: Episcopul Dosoftei de la Roman (1660-1671, marele cărturar și viitorul mitropolit, fost și el episcop de Huși) și Episcopul Serafim de la Rădăuți (1667-1669; 1671-1685), care tocmai părăsise scaunul de la Huși¹³².

¹²⁷ Sat în care locuiau străjerii Cetății Neamț, vechea vatră a satului Vânători-Neamț. Vezi: Pr. Constantin C. Cojocaru, *Mănăstirea „Sf. Nicolae” din Cetatea Neamț*; Idem, *Satul și parobia Lunca, comuna Vânători-Neamț. Monografie istorică*. Societatea scriitorilor militari, București, 2006, pp. 12-49.

¹²⁸ V.A. Urechia, *op. cit.*, pp. 5 și 7.

¹²⁹ Pr. Constantin C. Cojocaru, *Mănăstirea „Sf. Nicolae”...*; Idem, *Satul și parobia Lunca*, pp. 27-33.

¹³⁰ Augustin Z.N. Pop, *Viața Mitropolitului...*, p. 745.

¹³¹ Pr. Constantin C. Cojocaru, *Sfântul Ierarh Ioan de Râșca...*, p. 194.

¹³² *Ibidem*. Am arătat mai sus că exemplarul Cronicii Hușilor a Episcopului Melchisedec din Biblioteca Mănăstirii Neamț (cota 719) a fost proprietatea

Ioan a păstorit la Huși în timpul a doi mitropoliți: Ghedeon de la Secu (până în 1671, când acesta a trecut la cele veșnice și a fost înmormântat la Secu) și Dosoftei (1671-1674). La începutul anului 1674, Mitropolitul Dosoftei și-a părăsit scaunul, plecând în Polonia. Episcopul Teodosie de la Roman a trecut în scaunul mitropolitan, iar Ioan de la Huși a trecut la Roman. În anul următor (1675), Sfântul Mitropolit Dosoftei revine în scaunul mitropolitan, iar Episcopul Ioan de la Roman îi este sufragane și prieten devotat.

Episcopul Ioan a păstorit la Roman între anii 1674-1685. Perioada păstoririlor sale la Huși și la Roman i-a fost un bun și suficient prilej Sfântului Mitropolit Dosoftei de a-i cunoaște viața și ostenele sale sfinte. Și Episcopul Ioan, la rândul său, și-a arătat dragostea față de Mitropolitul Dosoftei și i-a lăsat acestuia puțina sa agoniseală, pă-mânturile de la Săcăleni, din ținutul Vaslui, pe care le cumpărase la 19 august 1674¹³³.

II.C. Ioan – arhiepiscopul

Atât Mitropolitul Dosoftei, cât și acel *Pateric* îl numesc pe Sfântul Ioan de Râșca arhiepiscop, titlu care, așa cum am văzut, a dat naștere la fantezie și potriveală. Dar el s-a învrednicit de acest titlu pentru faptul că a fost conducătorul eparhiei Romanului. Această problemă lămurește realitatea bisericească din Moldova¹³⁴, consemnată de documentele cancelariei domnești¹³⁵

Arhierelui Narcis Crețulescu. El face, la p. 131, sub numele episcopului de Huși, Ioan II (cel de care ne ocupăm), însemnarea cu cerneală neagră: „cu metanie din Cetatea Neamțu”. Deci aceasta a fost convingerea lui Narcis Crețulescu, care n-a știut să interpreteze spusele Mitropolitului Dosoftei despre Ioan și n-a cunoscut acel exemplar de *Pateric* de la Schitul Prodromul, de care ne-am ocupat. De aceea, pentru „Ioan de Râșca, arhiepiscopul cel sfânt și minunat”, Narcis Crețulescu a trebuit să caute un alt ierarh cu numele Ioan și să-i creeze biografia.

¹³³ Pr. Constantin C. Cojocaru, *Sfântul Ierarh Ioan de Râșca...*, pp. 194-195; Protos. Macarie Ciolan, *op. cit.*, p. 74.

¹³⁴ Episcopia Romanului a avut o vreme și statut de mitropolie pentru „Țara de Jos” a Moldovei, în secolul al XV-lea, când târgul Roman a fost și capitală. S-a îndătinat faptul ca Episcopia Romanului să fie numită „Mitropolia din Târgul Romanului” sau „Mitropolia Țării de Jos”. Vezi explicația adusă la zi în: Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, ediția a doua, pp. 362-365.

¹³⁵ Am văzut cum mitropoliții Sucevei și-au împroriat titlul de „arhiepiscop”

și observată de Dimitrie Cantemir¹³⁶ și de Episcopul Melchisedec Ștefănescu¹³⁷. Episcopii Romanului aveau întâietate în fața colegilor lor de la Rădăuți și Huși. Ei erau chemați mai des, alături de mitropoliți, la scaunul domnesc¹³⁸. De aceea, Sfântul Mitropolit Dosoftei s-a considerat îndreptățit să-l numească pe Episcopul Ioan al Romanului „arhiepiscop”. Iar alcătuitoarii aceluia *Pateric*, călu-gări de la Mănăstirea Secu, au știut aceasta. În prezent s-a

după încercarea din 1598 de ridicare a Mitropoliei la rangul de Patriarhie. Documentele de la cumpăna secolelor XVI-XVII dau ierarhilor de la Roman titlul de „episcop”, dar eparhiei i se spune fie „episcopia de Roman”, fie „mitropolia de Roman” sau „sfânta mitropolie de Roman”. DIR, A. Moldova, veac XVI, vol. III, nr. 367 din 13 ianuarie 1586, pp. 299-300; nr. 442 din 10 iunie 1587, p. 362; nr. 507 din 16 aprilie 1589, p. 417; vol. IV, nr. 106 din 27 mai 1593, p. 85; veac XVII, vol. III, nr. 216, și nr. 217 din 14 mai 1613, pp. 137-138. Deci mitropolie condusă de un episcop. În câteva cazuri particulare Episcopia de la Roman este numită în documente și „sfânta mănăstire episcopia de Roman” sau „sfânta episcopie mănăstirea Romanului” DIR, A. Moldova, veac XVI, vol. IV, nr. 34 din 30 iulie 1591, p. 32 și nr. 286 din 30 iunie 1598, p. 233. Considerăm că în secolul al XVII-lea, după ce mitropolii Sucevei s-au familiarizat și cu titlul de arhiepiscop, s-a procedat la o ierarhizare a celor patru eparhii ale Moldovei.

¹³⁶ La mai bine de un secol de când, din 1598, mitropolii Sucevei purtau și titlul de „arhiepiscop”, domnitorul Dimitrie Cantemir, (26 octombrie 1673 – 21 august 1723, Domn al Moldovei, 1693, 1710 – 1711), marele encicloped, în monumntala sa operă *Descriptio Moldaviae* (1714-1716) ne lămurește ierarhizarea eparhiilor Moldovei: „... pentru înlesnirea mitropolitului s-au mai făcut în Moldova încă alte trei scaune arhieresti, unul la Roman, altul la Rădăuți și al treilea la Huși, dar numele de episcop s-a dat numai vlădicilor de la Rădăuți și de la Huși. Cel de la Roman a fost numit arhieru (arhiepiscop, zicem noi) și i s-a îngăduit să poarte la slujba bisericească mitra arhierască, dar el nu este mai mare decât ceilalți episcopi, nu are decât întâietate”. Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, postfață și bibliografie de Magdalena Popescu, Editura Minerva, București, 1973, pp. 264-265; *Dicționarul Literaturii române de la origini până la 1900*, pp. 149-152.

¹³⁷ „Locul cel dintâi, după mitropolit, la parade, îl ocupa episcopul de Roman, apoi al Rădăuților și, în fine, al Hușilor. La sărbătorile cele mari, când se aflau toți episcopii în capitală, precum la Nașterea Domnului, la Botez etc., și venea Domnul la biserică, mitropolitul și cu episcopul de Roman stau în latura dreaptă, iar episcopii de Rădăuți și de Huși în latura stângă. (...) După mărturia Domnului Cantemir, atât episcopul de Huși, cât și cel de Rădăuți, deși purtau numele de episcop și aveau hirotonie canonică arhierască, nu aveau voie de a purta mitră, rămânând această prerogativă numai mitropolitului și episcopului de Roman. Această mărginire cu timpul s-a desființat.” Melchisedec, *Cronica Hușilor*, p. 100.

¹³⁸ La 25 aprilie 1607, Simion Movilă voievod dăruia mitropolitului Sucevei Teodosie Barbovschi și episcopului de Roman Anastasie un loc de mori în Braniște, pe Jijia, la gura Ciobârciului, în dreptul râului Covasna, „ca sfințiile lor

făcut cuvenita îndreptare a lucrurilor cu Arhiepiscopia Romanului¹³⁹.

Ioan a păstorit la Roman până la moartea sa, în anul 1685,¹⁴⁰ când a fost înmormântat la Mănăstirea Secu, lângă biserica mare, în partea de nord¹⁴¹. Piatra sa de mormânt, înjumătățită, așa cum o afla și Nicolae Iorga prin anul 1904¹⁴², se păstrează și acum.

II. D. Legături de suflet ale Sfântului Ierarh Ioan de Râșca cu meleagurile natale

Ioan era originar din ținutul Putnei (Vrancea), probabil din Bolotești, unde se născuse și Mitropolitul Varlaam Moțoc. Aceste meleaguri putnene erau cuprinse atunci în cadrul Episcopiei Romanului, pe care el o conducea ca ierarh. Legătura sa sufltească cu meleagul natal se dovedește și din faptul că el a început ctitorirea Mănăstirii Mera¹⁴³ din vecinătatea Boloteștilor, împreună cu vornicul Moțoc din Odobești. Așadar, episcopul Ioan a căutat să-și lege numele și în calitate de ctitor de meleagurile sale natale. Dar nu și-a putut vedea realizat planul până la capăt, și el și ruda sa, vornicul Moțoc, au trecut la cele veșnice în anul 1685. La 25 aprilie 1686, Ursa, soția lui Moțoc din Odobești, dăruia ocină Mănăstirii Mera „ce o am fost început noi să o facem, până au fost soțul meu viu, Moțoc, împreună cu răposatul Părintele Ioan, ce au fost episcop

să-și facă acolo mori, ca să fie sfinților lor pentru hrană, când vor veni la domnia mea la scaunul nostru din Iași...”, DIR, A. Moldova, veac XVII, vol. II, nr. 118, pp. 97-98.

¹³⁹ Duminică, 13 septembrie 2009, Episcopia Romanului a fost ridicată la rangul de Arhiepiscopie (Arhiepiscopia Romanului și Bacăului). Vezi „Ziarul Lumina”, ediția de Moldova, anul V, nr. 210 (1411), serie națională, an I, nr. 186; ediția de Moldova, 14 septembrie 2009, pp. 8-9.

¹⁴⁰ Spusele Părintelui Constantin Bobulescu: „Ioan, fostul arhiepiscop, trăia ca un sfânt și minunat schivnic” nu au nici o legătură cu Sfântul Ioan de Râșca și nu pot fi puse în legătură cu el. Dacă a murit în scaun, când mai putea fi și schivnic? Vezi eroarea strecurată în *Noi sfinți români nemțeni*, p. 40 și în *Canonizarea sfinților nemțeni*, p. 54.

¹⁴¹ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Listele cronologice*, p. 527.

¹⁴² Augustin Z. N. Pop, *Viața Mitropolitului...*, p. 773 și nota 132.

¹⁴³ În comuna Mera, județul Vrancea, ctitorie a familiei Cantemireștilor. Vezi: Vasile Drăguț, *Dicționar enciclopedic de artă medievală românească*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, pp. 202-203.

la Roman”¹⁴⁴. Faptul că Ioan colabora cu vornicul Moțoc din Odo-bești dovedește încă o dată că atât Ioan, cât și Varlaam erau descendenții aceleiași familii putnene Moțoc¹⁴⁵. Facem această referire pentru faptul că în ultimul timp s-a contestat originea putneană a Sfântului Ierarh Varlaam¹⁴⁶, susținându-se că ar fi din nordul ținutului Neamț¹⁴⁷. Noi propunem să se recitească cu atenție testamentul său, din 18 august 1657 (7165), unde Mitropolitul face

¹⁴⁴ Miron Costin, *Opere complete după manuscrise cu variante și note...*, de V.A. Urechia, tom I, București, 1886, p. 165; Aurel Sava, *Documente putnene*, I, Focșani, 1929, pp. 29-32. Așadar, Domnul Constantin Cantemir, ctitorul Mănăstirii Mera, a continuat lucrările începute de Episcopul Ioan și de Moțoc din Odo-bești. Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic*, p. 562 și nota 46 de la p. 581.

¹⁴⁵ Varlaam (? – 1657), pe numele de mirenire Vasile Moțoc, răzeș de origine din Bolotești-Vrancea (Putna). Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii românești...*, vol. I, p. 304; Pr. Prof. Gheorghe I. Moisescu și coord., *Istoria Bisericii Române*, vol. II, p. 18; *Dicționarul Literaturii române de la origini până la 1900*, pp. 882-885, cu bibliografie bogată; Ion Rotaru, *Literatura Română veche*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1981, p. 108; Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, ediția a doua, p. 16.

¹⁴⁶ Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Mitropolitul Varlaam al Moldovei. Canonizat după 350 de ani de la trecerea sa la Domnul*, în revista „Candela Moldovei”, an XVI, 2007, nr. 2-4, p. 12; Idem, *Sfinți daco-romani și români*, ediția a treia, p. 134, apud: Arhim. Dionisie I. Udișteanu, *Popas la 300 de ani de la moartea Mitropolitului Varlaam Moțoc*, Editura Mușatinii, Suceava, 2006, p. 15.

¹⁴⁷ Cu ocazia canonizării Mitropolitului Varlaam, s-a susținut că ar fi originar din satul Borcești, din nordul ținutului Neamț. (Borcești, fost sat pe pârâul Sărata, în partea de vest a satului Răucești, județul Neamț. Vezi: Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic*, p. 100; *Tezaurul toponimic al României. Moldova*. Vol. I. „Repertoriul istoric al unităților administrativ-teritoriale. 1772-1988”. Partea 1. A. „Unități simple (Localități și moșii) A-O”. EAR, București, 1991, p. 118. Nu ne-am propus să facem o dezbateră pe această temă și nici nu se încadrează în problematica studiului de față. Dar constatăm că satul Borcești, pomenit des în documente, a fost dăruit Mănăstirii Secu de domnii Moldovei. Astfel, la 10 martie 1588, (DIR, veac XVI, A. vol. III, nr. 473, pp. 380-381), Petru Vodă Șchiopul dă mănăstirii „Schitul lui Zosin” împluternicire să-și țină moară la Borcești, care este dată de domn. La 24 octombrie 1589 (*Ibidem*, nr. 535, pp. 445-446) se donează o prisacă lângă Borcești Schitului lui Zosim, unde este nastavnuc Dosoftiui ieromonab. La 15 aprilie 1604, (*Ibidem*, veac XVII, vol. I, nr. 198, p. 138), Ieremia Movilă întărește Mănăstirii Secul satul Borcești cu moară pe pârâul satului și cu loc de prisacă, care este danie și miluire de la domnii de mai înainte, de la Petru Voievod și de la Aron Voievod, „care acel sat a fost *al nostru drept domnesc* (subl. n.)

o declarație interesantă, legându-și originea sa răzeșească de meleagurile putnene¹⁴⁸.

Nu departe de locul unde ctitoreau Mănăstirea Mera (Mira) cele două rude din familia Moțoc, adică Episcopul Ioan și vornicul Moțoc din Odobești, se afla Mănăstirea Vărzărești¹⁴⁹, în județul Râmnicu Sărat din Țara Românească (Muntenia), în hotar cu ținutul Putna din Moldova¹⁵⁰. Aici, episcopul Ioan a adus-o, spunem noi, pe fiica sa duhovnicească din Cetatea Neamț, Teodora¹⁵¹, (viitoarea mare sihastră

ascultător de ocolul târgului Neamț”. *Ibidem*, vol. III, nr. 85 din 16 ianuarie 1612, p. 52. Dacă acest sat a fost domnesc și donat Mănăstirii Secu de domni, de unde dar apar documente cu proprietatea Mitropolitului Varlaam asupra acestui sat? (Arhim.Dionisie Udișteanu, *op. cit.*, p. 15, nota 13). Nu comentăm faptul că în diatele (testamentele) sale Mitropolitul Varlaam a lăsat Mănăstirii Secu acest sat Borcești. Poate pentru că l-a gospodărit în calitate de egumen și apoi de mitropolit și l-a scos de la cei ce voiau să-l stăpânească pe nedrept (*Ibidem*), se considera îndreptățit să lase mănăstirii acest sat prin testament, ca o atenționare ca și în viitor să fie la fel de atent administrat. (V.A. Urechia, *Autografele lui Varlaam Mitropolitul*, extras din Analele Academiei Române, seria II, tom. X. Memoriile Secțiunii Istorice, București, 1889, p. 5, testament din 1657 <7165>, fără lună și zi, și p. 6, testament (nedatat). El lasă prin testament Mănăstirii Secu, alături de alte sate și posesiuni și moara, prisaca și zemnicul din Lunca Vânătorilor (Vânători-Neamț, comuna în care se află Mănăstirea Secu) (*Ibidem*, pp. 5 și 7), fără ca cineva să creadă că Varlaam s-a născut în Vânători sau că acest sat a fost al lui. Satul Vânători fusese dat Mănăstirii Secu de Simeon Movilă Voievod (1606-1607) pe 17 iulie 1607 (DIR, veac XVII, A. vol. II, nr. 148, pp. 120-122. Au urmat mai multe întăriri).

¹⁴⁸ „Două mori de la Putna în gârla dincolo la sat la Cofești în vadul de la Procopie așisderea le-am dat mănăstirii, că așa am tocmit când le-am făcut ... să le țin eu până voi costa (?), iar după moartea mea să fie amândouă a mănăstirii *c-am fost răzeș* V.A. Urechia, *op. cit.*, p. 6. Deși în document se vorbește la început și de satul Borcești și de alte sate și proprietăți, Varlaam își leagă originea sa de răzeș de proprietățile putnene.

¹⁴⁹ În materialele apărute la Iași în anul 2008 se afirmă că Sfântul Ierarh Ioan de Râșca *a rectorit* Mănăstirea Vărzărești, iar ca sursă informativă în nota infrapagină este citat studiul nostru *Sfântul Ierarh Ioan de Râșca*, p. 195. Dar este un neadevăr. Noi nu am afirmat așa ceva. Vezi: *Noi sfinți români nemțeni*, p. 39; *Canonizarea sfinților nemțeni*, p. 53.

¹⁵⁰ Mănăstirea se află azi în comuna Urechești, județul Vrancea, mai la sud de Bolotești, Odobești și Mera.

¹⁵¹ Cei ce au scris viața Sfintei Teodora de la Sihla au arătat numai că Teodora a fost, conform tradiției, călugăriță la Mănăstirea Vărzărești. Dar nimeni nu se

de la Sihla)¹⁵², împreună cu alte câteva călugărițe. Numai că această situație ridică obligatoriu măcar două întrebări: 1. Cum puteau să viețuiască aceste călugărițe într-o mănăstire de călugări? 2. Ce legături putea să aibă Episcopul Ioan de la Roman cu această mănăstire care, deși se afla în vecinătatea locului său natal precum și a Mănăstirii Mera, pe care el pornise să o ctitorească, era totuși atunci dincolo de Milcov, în Țara Românească (Muntenia)?

Mănăstirea Vărzărești se află în comuna Urechești, județul Vrancea, la 12 km sud-vest de municipiul Focșani și la 26 km de Râmnicu Sărat (județul Buzău)¹⁵³. Mănăstirea este ctitoria vel-armașului Radu Vărzaru, mare dregător al lui Matei Vodă Basarab (1632-1654)¹⁵⁴. Deoarece este atestată documentar pentru prima dată în 20 februarie 1645, deducem că a fost ctitorită mai înainte, cel târziu în 1644¹⁵⁵, deci cam în același timp cu organizarea Mănăstirii „Sf. Nicolae” din Cetatea Neamț¹⁵⁶.

Ctitorul Mănăstirii Vărzărești, Radu Vărzaru, mare armaș, avea să fie ucis în anul 1653¹⁵⁷. Iată cum s-au întâmplat lucrurile:

întrebă de ce a venit ea tocmai aici. Dar dacă ne gândim că fostul ei duhovnic și îndrumător din Cetatea Neamț, Episcopul Ioan de Roman, ctitoria aici, pe me-leagurile sale natale, deducem că el a adus-o aici pe Teodora, ca să poată avea în continuare grijă de ea.

¹⁵² Despre viețuirea Cuvioasei Teodora de la Sihla în Mănăstirea Vărzărești, vezi: Ierom. Ioanichie Bălan, *Pateric românesc*, p. 173; Pr. Prof. Dr. Constantin Galeriu, *Cuvioasa Teodora de la Sibla*, în volumul „Sfinți români și apărători ai legii strămoșești”, p. 433; Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Sfinți daco-romani și români*, ediția a treia, p. 96.

¹⁵³ Pr. Gabriel Cocora, *Mănăstiri din Eparhia Buzăului. Vetre de cultură și trăire românească*, Editura Episcopiei Buzăului, Buzău, 1987, p. 257; Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România*. vol. I „Țara Românească (Muntenia, Oltenia și Dobrogea)”; Vol. 2: „M-Z. Indici”, editată de Mitropolia Olteniei, 1970, p. 705.

¹⁵⁴ Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători*, pp. 234-235. A fost armaș (II ?) între 1634-1646 și mare armaș între 1652-1653. Se amintesc și alte ctitorii ale sale.

¹⁵⁵ Pr. Gabriel Cocora, *op. cit.*, p. 257.

¹⁵⁶ Pr. Constantin C. Cojocar, *Mănăstirea „Sfântul Nicolae” din Cetatea Neamț*, pp. 448-449. Ne întrebăm dacă cei doi armași: Ștefan Joldea, armașul Cetății Neamț, tatăl Cuvioasei Teodora și armașul Radu Vărzaru s-au cunoscut între ei?

¹⁵⁷ Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători*, p. 235.

Logofătul Gheorghe Ștefan, ocrotit și îndemnat de Matei Basarab, sprijinit de corpuri de oaste din Transilvania și Țara Românească, ocupă orașul Iași, capitala Moldovei, pe 3 aprilie 1653 și se proclamă domn. Vasile Vodă Lupu se refugiază la Camenița și cere ajutor cazacilor. Ginerele domnului moldovean, Timuș Hmelnițki (Timotei Bogdanovici Hmelnițki, fiul hatmanului Ucrainei, Bogdan Hmelnițki, și soțul Ruxandrei, fiica lui Vasile Lupu) îi vine în sprijinul socrului său. La 1 mai 1653 are loc lupta de la Popricani. Cazacii înfrâng oștile lui Gheorghe Ștefan și-l restabilesc în domnie, pentru scurtă vreme, pe Vasile Lupu¹⁵⁸.

Cronicarul sas Kraus¹⁵⁹ ne informează că Matei Basarab l-a trimis pe Radu Vârzaru, mare armaș, împreună cu Ghinea vistiernic¹⁶⁰, cu oaste în Moldova, în sprijinul lui Gheorghe Ștefan. Dar ei l-au trădat și părăsit pe acesta, lăsându-l să fie înfrânt de Vasile Lupu și de cazaci¹⁶¹.

Este momentul să ne întrebăm dacă în această trădare nu au fost amestecați și Mitropolitul Varlaam Moțoc și Ioan de Râșca, pe atunci egumen la Mănăstirea „Sfântul Nicolae” din Cetatea Neamț. Ambii își aveau originea în zona unde Radu Vârzaru ridicase ctitoria sa. De la Urechești și până la Bolotești, locul nașterii Mitropolitului Varlaam Moțoc și poate și a Episcopului Ioan de Râșca, este o distanță scurtă, de aproximativ 25-30 km. Iar familia Moțoc a fost și este și astăzi puternic răspândită în zonă, de o parte și de alta a Milcovului. Noi susținem că cei trei, Varlaam Moțoc, Ioan de Râșca și Radu Vârzaru, se cunoșteau de mai mult timp, erau prieteni, și numai așa a putut fi pusă la cale trădarea de la 1 mai 1653, de la Popricani. Iar Varlaam nu a mai avut curajul să rămână mitropolit după revenirea la domnia Moldovei în 8 iulie, același an, a lui

¹⁵⁸ *Istoria României în date*, p. 139; *Mic dicționar enciclopedic*, Editura enciclopedică română, București, 1972, pp. 1291-1292.

¹⁵⁹ Georg Kraus (1607-1679), născut la Sibiu. Cronicar german din Transilvania. În lucrarea sa *Cronica Transilvaniei*, care cuprinde perioada anilor 1608-1665, prezintă informații privind istoria celor trei țări românești. *Mic dicționar enciclopedic*, p. 1347, col. I.

¹⁶⁰ Ghinea Țucala (Brătășanu), grec din Rumelia, stabilit la Brătășani – Roma-nați. Deține diferite demnități, până la cea de mare vistiernic (1651, aprilie 27 – 1653, mai 12). Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători*, pp. 122-123.

¹⁶¹ Kraus Georg, *Cronica Transilvaniei, 1608-1665*, Editura Academiei (R.P.R.), București, 1965, pp. 157-158.

Gheorghe Ștefan, împotriva căruia uneltise, ci a paralizat¹⁶² și s-a retras, încă din aprilie, la Secu¹⁶³, mănăstirea sa de metanie.

Radu Vârzaru avea să plătească scump această faptă. Seimenii¹⁶⁴, porniți spre revoltă¹⁶⁵, de teamă de a nu fi asimilați cu țărani români aserviți, amenințau liniștea țării. Matei Basarab, ca să-i liniștească pe moment, îi pornește asupra celor doi trădători de la Popricani. Ghinea, mare vistiernic și Radu Vârzaru, mare armaș, sunt uciși de seimenii răzvrățiți și casele lor sunt devastate și jefuite, așa cum relatează un document din 23 iunie 1653¹⁶⁶. Atunci a fost jefuită și în parte distrusă și ctitoria lui Radu Vârzaru, Mănăstirea Vârzărești (Urechești).

Documente din secolul al XVIII-lea arată că „din întâmplarea vremurilor” (document din 1729) și „din trecuta vreme a răzmeriții” (document din 1780) „călugării au fugit de aici lăsând schitul mulți ani pustiu”¹⁶⁷. Această ctitorie pustie a rămas în răspunderea fiului lui Radu Vârzaru, anume Constantin, ajuns mare paharnic, mort în anul 1664¹⁶⁸. Apoi a rămas în grija fiilor lui Constantin (deci a nepoților ctitorului), Constantin și Gligore¹⁶⁹.

În anul 1674, Sfântul Ierarh Ioan de Râșca este transferat din scaunul episcopal de la Huși în cel de la Roman. Ucenica sa din Cetatea Neamț, Teodora¹⁷⁰, era dornică de viață monahală. Sfântul ierarh își vizita destul de des meleagurile putnene natale și chiar se hotărâse să ctorească aici Mănăstirea Mera, împreună cu ruda sa, Moțoc din Odobești. Cunosând situația Mănăstirii Vârzărești, acum

¹⁶² Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, ediția a II-a, p. 29.

¹⁶³ Miron Costin, *Letopisețul Țării Moldovei de la Aron Vodă încoace*, în: Idem, *Opere*, ediția P. P. Panaitescu, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1958, p.141.

¹⁶⁴ Seimeni. În secolele XVII-XVIII, în Țara Românească și Moldova. Corp de ostași mercenari, pedestri, majoritatea sârbi, înarmați cu sănețe, a căror atribuție era paza curții domnești. *Mic dicționar enciclopedic*, p. 848, col. II.

¹⁶⁵ Revolta lor a culminat în ambele țări românești în anii 1654-1655. *Istoria României în date*, p.139.

¹⁶⁶ Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători*, pp. 122-123 și 234-235.

¹⁶⁷ Pr. Gabriel Cocora, *op. cit.*, p. 257.

¹⁶⁸ Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători*, p. 157.

¹⁶⁹ Pr. Constantin C. Cojocaru, *Satul și parohia Lunca*, pp. 30-31.

¹⁷⁰ Conform aghiografilor, Teodora avea acum 24 de ani, încercase viața de familie, dar neavând copii, s-au hotărât, împreună cu soțul ei, să se călugărească.

pustie, cere învoirea lui Constantin și Gligore, nepoții lui Radu Vărzarul, să așeze aici, în mod provizoriu, câteva călugărițe, printre care și Teodora, până ce vor avansa lucrările la ctitoria de la Mera. Dar Constantin, unul dintre cei doi nepoți ai Vărzarului, se căsătorește cu Preda, fiica lui Tudoran, mare clucer din Aninoasa¹⁷¹, ctitorul Mănăstirii Aninoasa¹⁷². Acest Constantin, nefiind bucuros de moștenirea rămasă de la bunicul său, închină Mănăstirea Vărzărești Mănăstirii Aninoasa-Muscel, ctitoria socrului său, în anul 1681¹⁷³. Mănăstirea Aninoasa era și ea abia construită și chiar neterminată¹⁷⁴.

În anii ce au urmat acestei închinări din 1681, Mănăstirea Aninoasa s-a îngrijit să repopuleze cu călugări Mănăstirea Vărzărești (Urechești). Cele câteva călugărițe, printre care și Teodora, care viețuiseră aici, sunt obligate să ia calea pribegiei. În viața Sfintei Teodora de la Sihla se spune, acoperindu-se simplu această perioadă, că ele au sihăstrit „în pustie”.

În anul 1685, Ioan, „arhiepiscopul cel sfânt și minunat”, se mută la Domnul. Sfântul Mitropolit Dosoftei îl înmormântează lângă biserica Mănăstirii Secu¹⁷⁵ și se grăbește să-i treacă numele între sfinții moldoveni cărora marele mitropolit le cunoscuse viața.

După moartea și înmormântarea Sfântului Ierarh Ioan de Râșca la Secu¹⁷⁶, Teodora a venit să sihăstrească în muntele Sihla, ce aparține

¹⁷¹ Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători*, p. 157.

¹⁷² Mănăstirea Aninoasa-Muscel, județul Argeș, construită în 1677 de Tudoran din Aninoasa, fost mare clucer, devenit în călugărie Teodosie monahul. Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităților...*, vol. 1, A-L, p. 33 și nota 28 de la p. 40.

¹⁷³ Un document din 1 aprilie 1681, „Cartea lui Dionisie, Patriarhul Țarigradului”, menționează că „mănăstirea ce se cheamă Urechești, sud Slam Râmnic (Râmnicu Sărat, n.n.), care este zidită de Radu armaș și a rămas pe seama ctitorilor: Constantin vtori Post(elnic) și a frate-său Grigoraș, nepoții Radului Armaș, a fost închinată de aceștia la Mănăstirea Aninoasa, ca să se îngrijească de acea mănăstire”. Pr. Gabriel Cocora, *op. cit.*, p. 257.

¹⁷⁴ Mai târziu ambele mănăstiri au devenit metohuri ale Mitropoliei Ungrovlahiei. Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităților...*, vol. 1, p. 33 și nota 30 de la p. 40 și vol. 2, p. 705.

¹⁷⁵ Piatra mormântului său e păstrată numai pe jumătate, așa cum am mai amintit că o găsea și Nicolae Iorga în anul 1904. Vezi: Augustin Z. N. Pop, *Viața Mitropolitului...*, p. 773 și nota 132.

¹⁷⁶ Cu ocazia canonizării din anul 2008, i s-a zis *Sfântul Ioan de la Râșca și Secu*. Vezi: *Noi sfinți români nemțeni*, p. 41.

de această mănăstire¹⁷⁷, de fapt pe meleagurile natale, fosta moșie a Cetății Neamț, numită și moșia Vânători¹⁷⁸.

Am prezentat pe larg grija Sfântului Ioan de Râșca pentru ucenica sa, Sfânta Teodora de la Sihla, și momentul Vărzărești, considerând că acestea toate pot să fie argumente în plus pentru originea putneană (vrânceană) a Sfântului Mitropolit Varlaam Moțoc și a ucenicului și rudei sale, Sfântul Ierarh Ioan de Râșca.

Am urmărit în acest studiu cum s-a împletit viața duhovnicească din Mănăstirea Râșca cu cea din Mănăstirea din Cetate (dependentă de Mănăstirea Secu), pentru ca apoi să rodească în pustia Sihlei. Un poet inspirat unea în versurile unui catren această frumoasă și sfântă realitate:

*Locuri sfinte și frumoase:
Râșca, Sibla și Cetate,
Am venit întreg aicea –
Și mă-ntorc pe jumătate!*¹⁷⁹

Concluzii

Episcopul Ioan de Huși (1598-1605) și de Rădăuți (1605-1608) nu a purtat numele de „Ioan de Râșca”. Acest nume i l-a dat Narcis Crețulescu în 1901, când a scris *Istoria Mănăstirii Râșca*. Trebuia plasat în această istorie și „Ioan de Râșca, arhiepiscopul cel sfânt și minunat” de care vorbea Mitropolitul Dosoftei. S-a căutat un ierarh cu numele Ioan și a fost găsit primul episcop de Huși. Faptul se potrivea de minune, deoarece acest ierarh era pomenit într-un document de danie pentru Mănăstirea Râșca. Între ierarhii moldoveni, doar doi au purtat numele de Ioan și amândoi au fost episcopi la Huși. Dar despre cel de al doilea ierarh cu acest nume, Ioan II de Huși (1667-1674, apoi la Roman, 1674-1685), Narcis Crețulescu știa, cum am arătat, că are metania la Mănăstirea din Cetate. Așa că

¹⁷⁷ Hotarul moșiei Mănăstirii Secu era fixat încă din 15 iulie 1596, „hotarul vechi din gura Secului și până sub Sihla, unde se despart două izvoare de apă”, DIR, A. Moldova, veac XVI, vol. IV, nr. 192, p. 145.

¹⁷⁸ Amănunte în plus vezi la: Pr. Constantin C. Cojocaru, *Satul și Parobia Lunca*, pp. 27-37.

¹⁷⁹ Gheorghe din Moldova (George Kernbach, 1859-1909), *Epitaf*, în volumul „Versuri și proză”, Iași, 1912, p. 80; cf. volumul: „Poezii cu formă fixă”, ediție îngrijită, prefată, note și bibliografie de Gh. Cardaș, Lyceum, Editura Albatros, București, 1973, p. 26.

Narcis Crețulescu a fost convins că Ioan, primul episcop de Huși, a fost *Ioan de Râșca*. Dar a scăpat, atât lui cât și celor care au scris după el, faptul că Mitropolitul Dosoftei, vorbind despre *Ioan de Râșca, arhiepiscopul cel sfânt și minunat*, vorbește despre un contemporan al său. Iar Ioan, primul episcop de Huși, nu a fost contemporan cu Mitropolitul Dosoftei. În afară de logica lui Narcis Crețulescu, nu avem nici o dovadă că acest ierarh provenea de la Mănăstirea Râșca.

La Mănăstirea Râșca a viețuit un pustnic (sihastru, schimnic) cu numele Ioan, care a lăsat toponimul „Poiana lui Ioan”. Probabil că acest nume îl primise odată cu marea schimă. El nu a purtat numele de „Ioan de Râșca” pentru faptul că nu s-a despărțit niciodată de mănăstirea sa de metanie, ci a sihăstrit lângă ea. Dacă ar fi viețuit în alte locuri, trebuia să spună de unde provine. Nu putem face nici o legătură între acest sihastru și episcopul Ioan de Huși și Rădăuți din două motive: a) episcopul Ioan a murit fie în scaun la Rădăuți, în anul 1608, fie la scurtă vreme după retragerea sa; b) ca să primească marea schimă, episcopul Ioan trebuia să-și schimbe numele, să primească un nume nou de schimnic.

Adevăratul *Ioan de Râșca, arhiepiscopul cel sfânt și minunat*, rudă și ucenic al Sfântului Mitropolit Varlaam Moțoc, a fost contemporanul, sufragantul și prietenul Sfântului Mitropolit Dosoftei. A avut metania la Mănăstirea Râșca, mănăstire în care aproximăm că a viețuit din anul 1618 și până în anul 1634. A fost apoi viețuitor la Mănăstirea Secu, egumen la Mănăstirea din Cetate (aprox. 1641-1666), egumen al Mănăstirii Secu (1666-1667), episcop la Huși (1667-1674) și arhiepiscop la Roman, până la moarte (1674 - † 1685). Mormântul său se află la Mănăstirea Secu, împreună cu al Sfântului Mitropolit Varlaam Moțoc, ruda sa. Am propus și noi unele argumente pentru susținerea că amândoi erau putneni (vrânceni). Acel *Pateric al sfinților din Moldo-România* vine să întărească spusele Sfântului Mitropolit Dosoftei despre viața sfântă și îmbunătățită a Sfântului Ierarh Ioan de Râșca.

Milostivul Dumnezeu a rânduit legătură și interdependență între sfinți pe pământul Moldovei în secolul al XVII-lea. Sfântul Ierarh Ioan de Râșca a fost ucenicul și ruda Sfântului Mitropolit Varlaam Moțoc, a fost sufragantul și colaboratorul Sfântului Mitropolit Dosoftei și îndrumătorul și ocrotitorul Cuvioasei Teodora de la Sihla.

Sfinte Ierarhe Ioan de Râșca și de Secu, iartă-ne și roagă-te Milostivului Dumnezeu pentru noi!

The two bishops named „John from Râșca”

Rev. Prof. Constantin C. COJOCARU

Based on a sound historical argumentation, this article aims to differentiate, , the life and work of two persons historically known as “John from Râșca”. The first, Bishop John of Huși (1598-1605) and Rădăuți (1605-1608), it wasn't named “John from Râșca” but this name has been assigned to him by Narcis Crețulescu, in 1901. The second, who had methane to Râșca Monastery (1618-1634), was bishop of Huși (1667-1674) and Archbishop of Roman (1674-1685). Due to the fact that the last one was contemporary, suffragan and friend of Metropolitan Dosoftei, we consider that he is the true “John from Râșca, the holy and wonderful Archbishop”.